

**UNDERVISNING OCH
HANDLEDNING SOM
GES HANDIKAPPADE
STUDERANDE I TRÄNINGSS-
OCH REHABILITERINGSSYFTE I
DEN GRUNDLÄGGANDE
YRKESUTBILDNINGEN
2010**

© Utbildningsstyrelsen

Pärm: Pramedia Oy

Layout: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

Ombrytning: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

Färdigställning: **sedu**

ISBN 978-952-13-4404-6 (häft.)

ISBN 978-952-13-4405-3 (pdf)

Oy Fram Ab, Vasa 2010

FÖRESKRIFT

27.1.2010

9/011/2010

Giltighetstid: fr.o.m. 1.8.2010 tillsvidare

Rätten att meddela föreskriften följer av:
L 630/1998, 13 § 2 mom.
F 811/1998, 8 a §, 10 § 4 mom.

Upphäver Utbildningsstyrelsens föreskrift
17.3.2000 nr 42/011/2000
samt i fråga om denna utbildning föreskrifterna
27.8.2004 nr 28/011/2004
13.2.2007 nr 5/011/2007

Ändrar Utbildningsstyrelsens föreskrift

GRUNDER FÖR LÄROPLANEN

**Undervisning och handledning som ges
handikappade studerande i tränings- och
rehabiliteringssyfte i den grundläggande
yrkesutbildningen**

Utbildningsstyrelsen har fastställt Grunderna för läroplanen för undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte i den grundläggande yrkesutbildningen i enlighet med bilagan.

Föreskriften ska beaktas i undervisning och handledning för handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte som inleds efter 1.8.2010. Utbildningsanordnaren ska göra upp och godkänna en läroplan för undervisningen med beaktande av vad som bestämts i dessa grunder.

Utbildningsanordnaren kan inte lämna denna föreskrift obeaktad eller avvika från den.

Generaldirektör

Timo Lankinen

Undervisningsrådet

Aira Rajamäki

BILAGA

Grunderna för läroplanen för undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte

INNEHÅLL

	INLEDNING	6
1	MÅLEN FÖR DEN UNDERVISNING OCH HANDLEDNING SOM GES HANDIKAPPADE STUDERANDE I TRÄNINGS- OCH REHABILITERINGSSYFTE SAMT UPPBYGGNADEN AV UTBILDNINGEN	8
1.1	Uppgifterna och målen för utbildningen	8
1.2	Utbildningens uppbyggnad och struktur	9
1.2.1	Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning (Träning I)	10
1.2.1.1	Utbildningens mål	10
1.2.1.2	Uppbyggnaden av studierna	11
1.2.2	Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (Träning II)	12
1.2.2.1	Målet med utbildningen	12
1.2.2.2	Uppbyggnaden av studierna	13
1.3	Nyckelkompetenserna för livslångt lärande	13
2	VERKSTÄLLANDE AV GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN	16
2.1	Uppgörandet av läroplan och dess innehåll	16
2.1.1	Den gemensamma delen av läroplanen	16
2.1.2	Undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte i läroplanen	17
2.2	Den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas (IP) och den personliga studieplanen (PSP)	18
3	TRÄNING I – MÅL FÖR OCH BEDÖMNING AV UNDERVISNING OCH HANDLEDNING I TRÄNINGS- OCH REHABILITERINGSSYFTE FÖR GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNING	21
3.1	Studiefärdigheter	21
3.2	Upprätthållande av funktionsförmågan	24
3.3	Yrkesval och arbetslivsberedskap	28
3.4	Förberedande studier enligt utbildningsområde	29
3.4.1	Studier som förbereder de studerande för yrkesstudier enligt utbildningsområde	29
3.4.2	Studier som förbereder de studerande för arbetslivet enligt utbildningsområde	30
3.5	Valfria studier	30
4	TRÄNING II – MÅL FÖR OCH BEDÖMNING AV UNDERVISNING OCH HANDLEDNING I TRÄNINGS- OCH REHABILITERINGSSYFTE FÖR ARBETE OCH ETT SJÄLVSTÄNDIGT LIV	31
4.1	Studiefärdigheter	31
4.2	Upprätthållande av funktionsförmågan	33
4.3	Arbetslivsberedskap	37
4.4	Valfria studier	38

5	BEDÖMNING AV DE STUDERANDE	39
5.1	Syfte och mål för bedömningen samt information om bedömningen	39
5.2	Identifiering av de studerandes funktionsförmåga och kunnande	39
5.3	Bedömning av inläring och kunnande	41
5.4	Övriga bestämmelser om bedömning	42
5.5	Betyg	44
5.6	Bedömningen av invandrarstudenter och studenter från olika språk- och kulturgrupper	46
6	ÖVRIGA BESTÄMMELSER	47
6.1	Studiehandledning	47
6.2	Förberedelser inför arbetslivet och arbetarskydd	49
6.3	Rehabilitering	50
6.4	Samverkan	52
6.5	Samarbetet mellan läroanstalt och hem	53
6.6	Undervisning för invandrare och studenter från olika språk- och kulturgrupper	53
6.7	Studentervård och samarbete mellan yrkesgrupperna	55
6.8	Samarbete under övergångsskedet	56
7	BILAGEDEL	58
7.1	Beskrivning av undervisning och handledning som ges handikappade studenter i träningssyfte samt dess värdegrund	58
7.2	Anordnande av specialundervisning	59
7.3	Definitioner av begreppen	60

INLEDNING

Den undervisning och handledning som ordnas för handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte enligt 3 § i lagen om yrkesutbildning (630/1998) ordnas i samband med den grundläggande yrkesutbildningen och är en utbildning som inte leder till examen.

Enligt 8 a § i förordningen om yrkesutbildning (1139/1999) är omfattningen av den undervisning och handledning som ges i tränings- och rehabiliteringssyfte minst 20 och högst 40 studieveckor av särskilda skäl kan utbildningen dock omfatta högst 80 studieveckor. Utbildningens syfte är att ge träning och rehabilitering inför övergången till den grundläggande yrkesutbildningen.

Om en studerande på grund av handikapp eller sjukdom inte har möjlighet att övergå till utbildning som leder till en yrkesinriktad grundexamen, är omfattningen av den undervisning och handledning som ges i tränings- och rehabiliteringssyfte minst 40 och högst 120 studieveckor. Utbildningens syfte är då att ge träning och rehabilitering för arbete och ett självständigt liv.

De grunder för läroplanen som Utbildningsstyrelsen har fastställt är den föreskrift som utbildningsanordnaren ska följa i sin läroplan och under anordnandet av utbildningen.

Syftet med utbildningen är att studerande som till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller annan orsak är i behov av särskilt stöd ska få fler färdigheter, möjligheter och förutsättningar för att klara av en grundläggande yrkesutbildning, arbete och ett självständigt liv.

Syftet med utbildningen är att den ska fungera som utbildning under övergångsskedet mellan grundläggande utbildning och grundläggande yrkesutbildning. Dessutom ska utbildningen stöda vuxenstuderande som har blivit handikappade eller sjuka till att skola om sig och återvända till arbetslivet eller till en utbildning. Den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte genomförs i samarbete med de instanser som stöder de studerandes rehabilitering.

Genomförandet av undervisningen förutsätter specialpedagogiska tillvägagångssätt, mångsidiga och flexibla undervisningsmetoder, arbetsformer och inlärningsmiljöer. För att de studerande ska kunna få kontinuerliga, tillräckliga och rätt-

visa stödåtgärder är utgångspunkten överföring av information under utbildningens övergångsskede, nätsamarbete, utnyttjande av kompetensen inom de olika yrkesgrupperna samt samarbete mellan hem och läroanstalt.

Målen för och studierna inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte fastställs flexibelt utgående från de studerandes individuella resurser och deras livssituation.

MÅLEN FÖR DEN UNDERVISNING OCH HANDLEDNING SOM GES HANDIKAPPADE STUDERANDE I TRÄNINGSOCH REHABILITERINGSSYFTE SAMT UPPBYGGNADEN AV UTBILDNINGEN

1.1 UPPGIFTERNA OCH MÅLEN FÖR UTBILDNINGEN

Målet för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är att de studerande under utbildningen utvecklar sitt kunnande och förvärvar de färdigheter som de behöver inför yrkesstudierna, arbetslivet och för ett självständigt liv samt att de ska få klarhet i sina framtidsplaner. Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte främjar jämlikheten för de studerande som behöver särskilt stöd inom såväl utbildning, arbetsliv som i strävan att leva ett bra liv som medlem av samhället. Utbildningen stöder de studerandes tillväxt och harmoniska utveckling genom att utnyttja principerna för livscykelänkandet. Detta betyder att ungdomars och vuxnas psykosociala utvecklingsstadier och -uppgifter identifieras och att de individuella behoven av handledning beaktas.

Målet för utbildningen är att de studerande i möjligaste mån självständigt, långsiktigt och ansvarsmedvetet deltar i planeringen av sina studier och sitt liv samt i förverkligandet av planerna. Målet är att de studerande ska utveckla en inre företagsamhet. Med detta avses en företagsam livsinställning, en vilja att utvecklas och att arbeta målmedvetet utgående från sina starka sidor. Inre företagsamhet innebär också en vilja att pröva på olika saker i studierna, i arbetet och i vardagen.

Rehabiliteringen och studierna ska gå hand i hand. Rehabiliteringen ska integreras i den studerandes dag och i inläringen på ett smidigt sätt. Sättet som undervisningen ordnas och genomförs på ska stöda rehabiliteringen av den studerande.

För utbildningen på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter används inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte härefter benämningen förberedelser inför arbetslivet. Vid anordnandet av utbildningen bör det som anges i 16 § i lag 630/1998 om utbildningen på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter iaktas.

1.2

UTBILDNINGENS UPPBYGGNAD OCH STRUKTUR

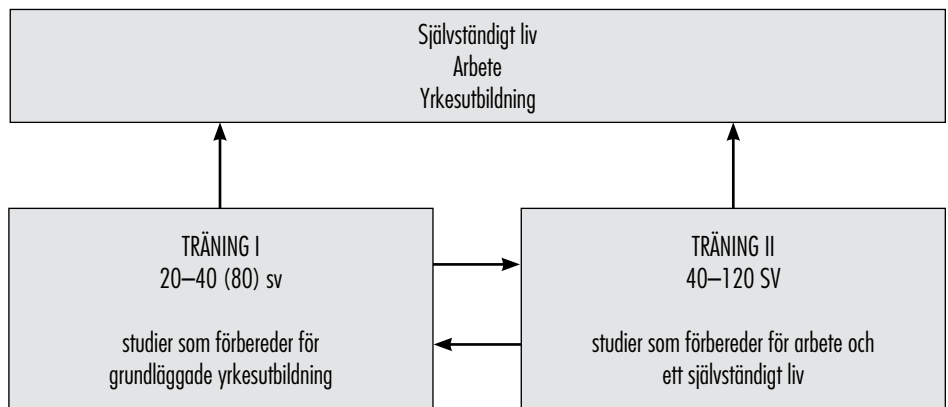
Den studerande i undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte har flera alternativa studiestigar, som grundar sig på individuella lösningar i enlighet med planen för hur den individuella undervisningen skall ordnas, och den personliga läroplanen och personliga studieplanen (PSP).

Den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte kan delas upp i två alternativ med olika mål:

Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning (Träning I), där det centrala målet för de studerande är att efter utbildningen inrikta sig på yrkesutbildning eller arbete som motsvarar deras intressen och förutsättningar.

Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (Träning II), där det centrala målet för de studerande är att kunna klara sig själva inom livets olika delområden samt att förbereda sig inför arbetslivet.

Utbildningsanordnaren beslutar om den studerande ska väljas till träning I eller träning II. Genom utbildningsanordnarens beslut kan den studerande under studierna övergå från träning I till träning II eller tvärtom.

Bild 1. Alternativa studievägar i den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte

1.2.1 Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning (Träning I)

Inom undervisningen och handledningen i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning (Träning I) riktar de studerande efter utbildningen in sig på yrkesutbildning eller arbete som motsvarar deras intressen och förutsättningar.

Utbildningens omfattning är minst 20 och högst 40 studieveckor. Av särskilda skäl kan studierna omfatta högst 80 sv.

1.2.1.1 UTBILDNINGENS MÅL

Målet är att de studerandes studiefärdigheter utvecklas och att de studerande så självständigt och målinriktat som möjligt kan skaffa sig information och färdigheter och att de mångsidigt och kritiskt kan utnyttja olika slag av kunskapskällor. De kan finna det arbetssätt som bäst lämpar sig för dem samt klarar av att arbeta i olika miljöer.

Målet med utbildningen är också att de studerande får en så realistisk bild som möjligt av arbetslivet samt av olika yrken och utbildningsalternativ. De får också en uppfattning om sina egna starka sidor och behov av stöd och utgående från detta kan de bedöma och göra upp sina yrkesplaner för framtiden.

Dessutom är målet att de studerande kan lita på sin egen förmåga, att de klarar sig i vardagliga situationer och att de utvecklar de färdigheter som behövs i vardagen.

Undervisningen och handledningen i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning (Träning I) består av förberedande studier, vilket innebär studier som stöder studiefärdigheter, funktionsförmåga samt yrkesval och färdigheter inför arbetslivet. Utbildningen kan också bestå av förberedande studier enligt utbildningsområde, vilket innebär studier som förbereder de studerande inför yrkesstudierna eller arbetsliv enligt utbildningsområde. I studierna ingår också valfria studier.

Studierna stöder de studerande som inför övergången till yrkesutbildning inte vet vilken inriktning de ska välja, inte har tillräcklig information om vilka yrkesalternativ det finns eller som inte känner till sina starka sidor och stödbehov.

Förberedande studier enligt utbildningsområde ska utgående från intresse och motivation stöda yrkesstudier enligt utbildningsområde eller studier som förbereder de studerande inför arbetslivet med utbildningsområdet som utgångspunkt. Målet med förberedande studier enligt utbildningsområde är att de studerande efter

de förberedande studierna ska avlägga en yrkesinriktad grundexamen. Efter studier som förbereder de studerande inför arbetslivet och som genomförs inom ett utbildningsområde är målet att de studerande ska hitta arbete.

De valfria studierna stöder de studerandes yrkesutveckling, välmående och rehabilitering.

1.2.1.2 UPPBYGGNADEN AV STUDIERNAS

Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning 20–40 (80) studieveckor (Träning I) och detaljerna i innehållet i dessa studier avgörs i enlighet med de studerandes kunskaper och behov. Studierna skrivs in i de studerandes personliga studieplan (PSP).

Tabell 1. Uppbyggnaden av studierna inom undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning och arbetsliv 20–40 (80) sv (Träning I).

STUDIER	
Studiefärdigheter	Att lära sig lära Kommunikation och interaktion Det andra inhemska språket och/eller främmande språk Matematik Informationsteknik
Upprätthållande av funktionsförmågan	Samhälleliga färdigheter Självkännetdom och sociala färdigheter Färdigheter i vardagslivet Fritid Gymnastik och motoriska färdigheter Hälsokunskap Konst och kultur
Yrkesval och arbetslivsberedskap	Kännetdom om yrkesutbildning Arbetslivsberedskap och förberedelser inför arbetslivet
Förberedande studier enligt utbildningsområde	Förberedande yrkesstudier enligt utbildningsområde Förberedande arbetslivsstudier enligt utbildningsområde
Valfria studier	

1.2.2 Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (Träning II)

Under undervisningen och handledningen i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (träning II) blir de studerande mer självständiga inom olika delområden i livet och de förbereder sig på att börja arbeta.

Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (Träning II) omfattar minst 40 och högst 120 studieveckor. Utbildningsanordnaren kan fatta beslut om att studietiden ska ändras beroende på de individuella behoven och målen. Utbildningens mål och tyngdpunktsområden kan ändras under studietiden till följd av t.ex. förändringar i de studerandes livssituation eller hälsotillstånd.

Studerande, vars centrala mål är att träna inför arbete och ett självständigt liv och att samtidigt förbättra sin handlingskraft, sin vardagskompetens och sin funktionsförmåga, ska styras till utbildning enligt Träning II.

1.2.2.1 MÅLET MED UTBILDNINGEN

Målet med utbildningen är att de studerande utvecklar sin handlingskraft och funktionsförmåga i olika miljöer. De får färdigheter inför ett livslångt lärande, lär sig metoder för att klara sig i vardagen och kan verka som aktiva medlemmar i samhället. De klarar sig så självständigt som möjligt i det vardagliga livet och klarar av att ta ansvar för sina liv utgående från de egna förutsättningarna.

Målet är också att de studerande skaffar sig information om arbetslivet och tillsammans med samarbetspartners hittar ett sådant sätt att delta i arbetslivet som passar dem och att de förbereder sig på att fungera som medlemmar av arbetsamfundet.

Under det inledande skedet av träning II är tyngdpunkten i de studerandes mål att de ska kartlägga sina starka sidor och sitt stödbehov, att de förbättrar sin självkänedom och sitt självförtroende samt sin förmåga att klara av vardagen. Allt eftersom studierna framskrider skaffar sig de studerande färdigheter för arbete och ett självständigt liv i nära samarbete med hemkommunen och stödnätverkhet. Målet är att de studerande ska komma fram till en heltäckande lösning för sina liv med arbete och utkomst, boende, fritid, sociala relationer och rehabilitering. Under utbildningen utreds vilka handlednings- och stödtjänster och hjälpmedel som krävs för ett självständigt liv.

1.2.2.2 UPPBYGGNADEN AV STUDIERNA

Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (Träning II) omfattar studier som stöder studiefärdigheter, funktionsförmågan och arbetslivsberedskapen. I studierna ingår dessutom valfria studier.

Den studerandes kunskande och behov avgör detaljerna i studiernas innehåll. Studierna antecknas i den personliga studieplanen (PSP).

Tabell 2. Uppbyggnaden av studierna för Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv 40–120 sv (Träning II).

STUDIER	
Studiefärdigheter	Att lära sig lära Kommunikation och interaktion Det andra inhemska språket och/eller främmande språk Matematik Informationsteknik
Upprätthållande av funktionsförmågan	Samhälleliga färdigheter Självkänedom och sociala färdigheter Vardagskompetens och beredskap för självständigt boende Fritid Gymnastik och motoriska färdigheter Hälsokunskap Konst och kultur
Arbetslivsberedskap	Arbetslivsberedskap och förberedelser inför arbetslivet
Valfria studier	

1.3 NYCKELKOMPETENSERNA FÖR LIVSLÅNGT LÄRANDE

Med nyckelkompetenser för livslångt lärande avses kompetens som behövs vid ett fortgående lärande, för att kunna möta framtiden och nya situationer samt för att klara sig i arbetslivets föränderliga förhållanden. Kompetenserna för livslångt lärande utgör en viktig del av yrkeskompetensen och beskriver individens intellektuella spänst och förmåga att klara sig i olika situationer. Nyckelkompetenserna ger ökad allmänbildning och medborgarfärdigheter som behövs inom alla branscher. Med hjälp av dem kan de studerande följa med förändringarna i samhället och arbetslivet och fungera under föränderliga förhållanden. De har också en stor betydelse för individens livskvalitet och personlighetsutveckling.

Målen för nyckelkompetenserna för livslångt lärande beskrivs i dessa grunder för läroplanen och anpassas till motsvarande mål inom den grundläggande yrkesutbildningen. Inom den undervisning och handledning som ges handikappade

studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte anpassas målen enligt de studerandes individuella mål. Nyckelkompetenserna för livslångt lärande beaktas i studiernas innehåll och bedöms inte separat.

Beskrivning av nyckelkompetenserna för livslångt lärande

Lärande och problemlösning

De studerande planerar sin verksamhet och utvecklar sig själv och sitt arbete. De utvärderar sitt eget kunnande. De löser problemsituationer i sitt arbete samt gör val och fattar beslut. De fungerar smidigt, innovativt och på ett nyskapande sätt i sitt arbete. De skaffar information samt strukturerar, bedömer och tillämpar informationen.

Interaktion och samarbete

De studerande eller examinanderna fungerar på ett ändamålsenligt sätt i olika interaktionssituationer och framför sina synpunkter på sitt eget individuella uttryckssätt. De fungerar samarbetsinriktat med olika slags människor och som medlemmar i arbetsgrupper samt bemöter människor jämlikt. De följer allmänt omfattade etikregler och förfaringssätt. De utnyttjar den respons de får i sitt arbete.

Yrkesetik

De studerande fungerar i enlighet med yrkets värdegrund i sina uppgifter. De engagerar sig i sitt arbete och fungerar ansvarsfullt genom att iaktta ingångna avtal och etiken inom det egna yrket.

Hälsa, säkerhet och funktionsförmåga

De studerande fungerar tryggt och ansvarsfullt under arbetstiden och fritiden samt i trafiken och upprätthåller sunda levnadsvanor och sin funktions- och arbetsförmåga. De arbetar ergonomiskt riktigt och tillgodogör sig av den hälsotion som behövs inom den egna branschen samt förebygger faror och hälsorisker som anknyter till arbetet och arbetsmiljön.

Initiativförmåga och företagsamhet

De studerande bidrar med sin verksamhet till att målen uppnås. De fungerar initiativrikt och kundkoncentrerat. De planerar sin verksamhet och arbetar för att uppnå målsättningarna. De fungerar ekonomiskt och resultatrikt och är självstyrda. De dimensionerar sitt eget arbete utgående från målsättningarna.

Hållbar utveckling

De studerande verkar enligt den hållbara utvecklingens ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella principer. De iakttar centrala författningar, bestämmelser och avtal som gäller hållbar utveckling i arbetsuppgifter inom branschen.

Estetik

De studerande beaktar i sin verksamhet de estetiska faktorerna. De främjar eller upprätthåller trivseln och annan estetik i sin arbetsmiljö.

Kommunikation och mediekunskap

De studerande kommunicerar mångsidigt och interaktivt på ett sätt som lämpar sig för situationen och utnyttjar sina språkkunskaper. De studerande identifierar, tolkar och bedömer kritiskt olika medieprodukter. De kan använda media och kommunikationsteknologi samt producera mediematerial.

Matematik och naturvetenskaper

De studerande använder elementära räkneoperationer för att lösa räkneuppgifter som behövs i deras uppgifter och vardagen. De använder t.ex. formler, grafer, figurer och statistik för att lösa yrkesuppgifter och -problem. De studerande tillämpar i sitt arbete metoder och arbetssätt som bygger på lagbundenheter i fysik och kemi.

Teknologi och informationsteknik

De studerande drar mångsidigt nytta av teknologier som används i yrket. De beaktar teknikens fördelar, begränsningar och risker i sitt arbete. De använder datateknik mångsidigt i sitt yrke och som medborgare.

Aktivt medborgarskap och olika kulturer

De studerande deltar på ett konstruktivt sätt i organisationens verksamhet och beslutsfattning. De handlar i enlighet med sina rättigheter och skyldigheter både i arbetet och i vardagslivet. De iakttar lagarna om jämställdhet och likabehandling. De agerar sakligt och enligt arbetslivets krav när de möter människor med annan kulturbakgrund i hemlandet och i internationella verksamhetsmiljöer.

VERKSTÄLLANDE AV GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN

2.1 UPPGÖRANDET AV LÄROPLAN OCH DESS INNEHÅLL

Enligt 14 § i lagen L630/1998 ska utbildningsanordnaren för utbildningen godkänna en läroplan. Läroplanen för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte ska grunda sig på de grunder för läroplanen som anges här. Läroplanen ska beskriva de åtgärder som vidtas för att de mål som ställs upp för utbildningen (L 630/1998, 5 §) uppnås. Läroplanen ska godkännas särskilt för finsk-, svensk- och samiskspråkig undervisning och vid behov för undervisning på något annat språk.

Utbildningsanordnarens läroplan är ett offentligt dokument. Läroplanen reglerar och styr den utbildning som utbildningsanordnaren ordnar och även annan verksamhet som anknyter till undervisningen. För att garantera den studerandes rättsskydd ska läroplanen ge tillräcklig information om de studier som ingår i utbildningen samt om studiearrangemangen. Läroplanen utgör också grunden för intern och extern utvärdering och ger möjlighet att bedöma effekterna av den utbildning som utbildningsanordnaren genomför.

Utbildningsanordnaren anvisar i sin läroplan de resurser som behövs för utbildningen. I läroplanen säkerställer utbildningsanordnaren att de studerande kan uppnå de mål som uppställts för utbildningen och får, oberoende av hur utbildningen arrangeras, tillräckligt med undervisning och handledning, under läroanstaltens alla arbetsdagar och även under förberedelserna inför arbetslivet.

Läroplanen innehåller en del som är gemensam för alla utbildningsanordnarens utbildningsområden och examina och delar som differentieras enligt examen och utbildning.

2.1.1 Den gemensamma delen av läroplanen

I den gemensamma delen av läroplanen anges principer och förfaringssätt som är gemensamma för all grundläggande yrkesutbildning och för övriga därtill hörande utbildningar samt utbildningsanordnarens centrala värderingar. För den undervis-

ning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte utarbetas ingen separat gemensam del, utan bestämmelserna i den gemensamma delen av utbildningsanordnarens läroplan gäller också den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte.

I läroplanen ska utbildningsanordnaren infoga en åtgärdsplan som främjar jämlikhet, likabehandling och hållbar utveckling i utbildningen. Utbildningsanordnaren ska vid ordnandet av utbildningen även beakta vad andra författningar ställer för krav på utbildning.

2.1.2 Undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte i läroplanen

Den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner ska också innehålla en plan för undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte. I läroplanens utbildningsspecifika del bestäms om ordnande av undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte i samarbete med andra utbildningsanordnare (t.ex. grundskolan eller gymnasiet), andra myndighetsinstanser och med representanter för arbetslivet. Dessutom beskrivs utbildningens tidsplan och de lärmiljöer och undervisningsmetoder med vars hjälp de studerande ska uppnå kraven och målen för utbildningen.

Vid verkställandet av den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte bör särskild vikt fästas vid de personliga studieplanerna och tillräckliga grupperfarenheter samt vid att rehabiliteringsaspekten införlivas i undervisningen och handledningen.

I den del av läroplanen som gäller den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte bestäms också vilka studier som utbildningsanordnaren erbjuder från andra examina och utbildningar, t.ex. från yrkesinriktade grundexamina.

Läroplanen ska innehålla åtminstone följande:

- ♦ uppbyggnaden av de studier som hör till utbildningen
- ♦ studiernas framskridande, tidsplanering och studiearrangemang
- ♦ utbudet av yrkesstudier enligt utbildningsområde
- ♦ en plan för bedömning av de studerande (bedömning av inläring och kunskande ingår) och bedömningsmetoder
- ♦ studiernas mål och föremål för bedömning till den del de inte ingår i grunderna för läroplanen

- ♦ utarbetande, förverkligande och uppföljning av planen för hur den individuella undervisningen ska ordnas samt av den personliga studieplanen
- ♦ förverkligande av tjänsterna inom studerandevården och av det yrkesövergripande samarbetet
- ♦ förverkligande av samarbetet mellan hem och läroanstalt
- ♦ stödet för rehabilitering inom utbildningen
- ♦ beaktande av gemenskapen inom utbildningen.

Den del av utbildningsanordnarens läroplan som behandlar den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte utarbetas separat från Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning (Träning I) och från Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (Träning II).

2.2 DEN INDIVIDUELLA PLANEN FÖR HUR UNDERVISNINGEN SKA ORDNAS (IP) OCH DEN PERSONLIGA STUDIEPLANEN (PSP)

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP)

Den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är avsedd för studerande som behöver specialundervisning och en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) bör uppgöras skriftligen för dessa studerande (L 630/1998, 20 §). Planen ska innehålla (enligt F 811/1998, 8 §)

- ♦ den utbildning som avläggs
- ♦ de grunder för läroplanen som följs i undervisningen
- ♦ utbildningens omfattning
- ♦ den individuella läroplan som har gjorts upp för den studerande
- ♦ de särskilda undervisnings- och studerandevårdstjänster som den studerande får
- ♦ andra individuella service- och stödåtgärder samt
- ♦ motiveringen för specialundervisningen.

Den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas (IP) ska utarbetas i samråd med de studerande, deras vårdnadshavare, personalen inom undervisnings- och studerandevården, de myndigheter som sköter ärendet i de studerandes hemkommun samt rehabiliterings- och stödnätverket. Beroende på övergångsskedet kan re-

presentanter för den instans där de studerande har gått eller kommer att gå också ingå i nätverket.

I den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas ska en individuell läroplan ingå, där studiernas mål, innehåll, förverkligande och omfattning ingår.

Den studerandes framgång följs upp under utbildningens gång och de personliga målen och stödåtgärderna korrigeras vid behov.

Den personliga studieplanen

Utgångspunkten för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är den studerandes behov. Omfattningen av undervisningen och handledningen och dess innehåll ska planeras individuellt och smidigt. Den personliga studieplanen är ett arbetsredskap för att en individs inlärningsvägar ska kunna genomföras och följas upp. Målet är att yrkesutbildningen eller placeringen i arbete ska ske rationellt.

I planeringen beaktas den studerandes nuvarande situation, utbildningsbakgrund, behov av utbildning och möjligheter att utvecklas samt behov av rehabilitering. Hit hör bl.a. den studerandes starka sidor och kunnande, den studerandes egna mål, inlärningsmognad och inlärningssvårigheter, behov av stöd för att klara av vardagslivet samt övriga behov av stöd. Samtidigt utreds den studerandes tidigare kunnande med hjälp av pålitliga bedömningsmetoder.

Under den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte utreds särskilt den studerandes funktionsförmåga samt förmåga eller möjligheter att klara av vardagslivets utmaningar: att ta hand sig själv, arbete, studier, mänskliga relationer, fritid och hobbyer. Funktionsförmågan består av fysiska, psykiska och sociala förutsättningar.

Den personliga studieplanen stöder de studerandes karriärplanering och utvecklar deras färdigheter i självvärdering. Planen utgår från de studerandes studieplanering, individuella val, framskridande i studierna och bedömning av inläringen. De studerande får handledning både i att göra upp och följa upp sina personliga studieplaner. De studerande får också handledning i att fatta beslut om sin inläring. Den personliga studieplanen är en plan som den studerande förbinder sig till och motiveras av under hela utbildningen.

Läraren eller lärarna och vid behov studiehandledaren samt andra instanser gör upp den personliga studieplanen tillsammans med de studerande. I planen fastställs inlärningsmålen, sätten att genomföra studierna och studiernas uppläggning samt bedömningen av studierna. Vid uppgörandet av planen ska också de studerandes olika inlärningsstilar tas i betraktande. Eventuella faktorer som försvårar inläringen

identifieras och den studerande ges handledning och stöd för att utvecklas i självstyrning och för att växa i yrket.

Den personliga studieplanen innehåller

- ◆ målet med de studerandes studier
- ◆ studiernas omfattning och innehåll
- ◆ metoderna för genomförande av utbildningen samt lärmiljöer
- ◆ studiernas tidsplanering och framskridande
- ◆ bedömning av inläring och kunnande
- ◆ identifiering och erkännande av de studerandes kunnande
- ◆ platser och tidpunkter för förberedelserna inför arbete och/eller yrkesutbildning samt nödvändiga stödåtgärder
- ◆ arrangemangen för uppföljning av studierna och ansvarspersonerna
- ◆ samarbetsplan
- ◆ plan för framtiden

Hur den personliga studieplanen förverkligas och hur studierna framskrider följs upp och vid behov justeras planen när studierna framskrider. De studerande och lärarna bedömer eventuella hinder för genomförandet av de personliga studieplanerna.

3

TRÄNING I – MÅL FÖR OCH BEDÖMNING AV UNDERVISNING OCH HANDLEDNING I TRÄNINGS- OCH REHABILITERINGSSYFTE FÖR GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNING

De studerandes behov är utgångspunkten för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte. Studiernas mål, innehåll och omfattning ska planeras enligt de studerandes personliga studieplan och bedömningen av studierna ska avpassas till målen på ett individuellt och flexibelt vis.

3.1 STUDIEFÄRDIGHETER

ATT LÄRA SIG LÄRA

Mål

De studerande utvecklar i sina studier, i sitt arbete och i sitt vardagliga liv sådana färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. De studerande uppnår sådana studiefärdigheter som stöder utbildningen och handledningen i tränings- och rehabiliteringssyfte och som de har nytta av när de fortsätter sina studier inom den grundläggande yrkesutbildningen. De studerande förbinder sig till sina studier och är motiverade. De studerande lär sig sätta upp egna mål och att arbeta målmedvetet.

De studerande

- ♦ kan identifiera sina starka sidor och utmaningar när det gäller sitt lärande
- ♦ hittar studietekniker och inlärningsstilar som passar dem
- ♦ känner till olika sätt att studera på och kan söka information både självständigt och gemensamt
- ♦ behärskar de studie- och problemlösningstekniker som behövs i den grundläggande yrkesutbildningen eller i arbetet
- ♦ bedömer och utvecklar sina egna studiefärdigheter.

KOMMUNIKATION OCH INTERAKTIONSFÖRMÅGA

Mål

De studerande kan kommunicera och interagera med de kommunikationsmetoder som passar dem bäst och på det sätt som krävs i den grundläggande yrkesutbildningen och arbetslivet.

De studerande

- ♦ kan interagera i olika interaktionssituationer
- ♦ kan uttrycka sig muntligt och/eller skriftligt på det sätt som förutsätts i vardagslivet, för att inleda den grundläggande yrkesutbildningen och i arbetslivet
- ♦ finner sina starka sidor i sitt sätt att uttrycka sig och vågar försöka sig på nya uttrycksformer
- ♦ förstår muntlig och/eller skriftlig kommunikation på det sätt som krävs i yrkesstudierna eller arbetslivet
- ♦ kan utnyttja olika medier på det sätt som krävs i den grundläggande yrkesutbildningen och i vardagslivet.

DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET OCH/ELLER FRÄMMANDE SPRÅK

Mål

De studerande utvecklar sina språkkunskaper så att de kan dra nytta av dem i vardagslivet, i den grundläggande yrkesutbildningen och i arbetslivet.

De studerande

- ♦ kan på ett begripligt sätt ge och ta emot kommunikation på det andra inhemska språket och/eller ett främmande språk
- ♦ kan använda sina språkkunskaper så att de kan påbörja en grundläggande yrkesutbildning
- ♦ inser vilken betydelse språkkunskaperna och internationaliseringen har i vår föränderliga värld
- ♦ kan utnyttja sina språkkunskaper i sin dagliga verksamhet

MATEMATIK

Mål

De studerande utvecklar sådana matematiska färdigheter som de har nytta av i sitt dagliga liv, i den grundläggande yrkesutbildningen och i arbetslivet.

De studerande

- ♦ kan använda sina baskunskaper i matematik så att de kan påbörja en grundläggande yrkesutbildning
- ♦ har de praktiska matematikkunskaper som krävs i arbetslivet
- ♦ kan dra nytta av sina matematikkunskaper i vardagslivet.

INFORMATIONSTEKNIK

Mål

De studerande utvecklar sina färdigheter i informationsteknik så att de har nytta av dem i det dagliga livet, i den grundläggande yrkesutbildningen och i arbetslivet.

De studerande

- ♦ kan använda en dators basfunktioner
- ♦ inser vilken betydelse informationstekniken har i det dagliga livet och som ett individuellt hjälpmedel
- ♦ kan grunderna för de program som används inom den grundläggande yrkesutbildningen eller som är vanliga i arbetslivet
- ♦ kan använda ett datanätverk på ett tryggt sätt samt kan använda det i sina studier och i sitt dagliga liv.

3.2 UPPRÄTTHÅLLANDE AV FUNKTIONSFÖRMÅGAN

SAMHÄLLELIGA FÄRDIGHETER

Mål

De studerande känner till den samhällsservice som är central för dem och kan utnyttja den.

De studerande känner till sina rättigheter och skyldigheter och kan fungera som ansvarsfulla samhällsmedlemmar. De studerande deltar i och påverkar beslutsfattandet i sin närmaste omgivning samt sätter sig in i vilka rättigheter och skyldigheter som konsumenterna har. De studerandes kunskaper om den egna kulturen och om andra kulturer ökar och de lär sig förstå mångfalden av kulturer.

De studerande

- ♦ känner till samhällets funktioner och servicesystem samt använder servicen i sitt eget liv
- ♦ handlar i enlighet med egna rättigheter och skyldigheter
- ♦ deltar i verksamheten och beslutsfattandet i sin närmiljö
- ♦ agerar i enlighet med konsumentens rättigheter och skyldigheter
- ♦ uppskattar sin egen och andras kultur och förstår betydelsen av internationa-
lism
- ♦ skaffar och tillgodogör sig information om den egna kulturen eller främmande kulturer.

SJÄLVKÄNNEDOM OCH SOCIALA FÄRDIGHETER

Mål

De studerande tar själva ansvar för besluten i sitt liv. De studerande inverkar på sin livssituation och sin framtid på ett positivt sätt. De studerande bedömer sin funktionsförmåga och livssituation enligt ålder. De studerande bygger upp en realistisk och positiv jagbild samt stärker sin självkänsla. De studerande klarar sig i olika sociala situationer.

De studerande

- ♦ kartlägger och identifierar sin livssituation, sin funktionsförmåga och sin sociala verksamhetsmiljö
- ♦ känner till sina starka sidor, resurser och utvecklingsbehov
- ♦ uppfattar sitt eget behov av särskilt stöd och kan vid behov be om hjälp
- ♦ förstärker sin självkänsla
- ♦ fungerar interaktivt och konstruktivt i olika sociala situationer
- ♦ visar tolerans och förståelse för andra
- ♦ sätter värde på sig själv och på andra personer som jämbördiga samhällsmedlemmar.

VARDAGSKOMPETENS

Mål

De studerande kan klara sina dagliga sysslor i vardagen och i samband med boendet så självständigt som möjligt.

De studerande

- ♦ planerar och tillreder hälsosam och ekonomisk husmanskost enligt sin förmåga samt befrämjar sin hälsa genom goda måltidsvanor
- ♦ sköter sin personliga hygien, sin klädsel och annat som gäller deras yttre
- ♦ upprätthåller sin dygnsrytm, följer med sin tidsanvändning och följer tidtabeller
- ♦ inverkar på trivseln och säkerheten i sin bostad och sköter den
- ♦ använder pengar så självständigt som möjligt samt gör inköp som behövs i vardagen och i det självständiga boendet
- ♦ använder vid behov hjälpmedel i sina vardagssysslor
- ♦ tar sig runt på egen hand och använder kommunikationsmedel.

FRITID

Mål

De studerande känner till olika möjligheter att tillbringa sin fritid på och de kan tillbringa sin fritid på ett sätt som främjar deras hälsa.

De studerande

- ♦ använder sina intressen och sin fritid för att främja sitt välmående och för att knyta sociala kontakter
- ♦ bekantar sig med olika saker att göra på fritiden
- ♦ kan välja en fritidssysselsättning som är lämplig för dem
- ♦ förstår fritidens betydelse som motvikt till arbete och studier.

GYMNASTIK OCH MOTORISKA FÄRDIGHETER

Mål

De studerande främjar med hjälp av motion ett hälsosamt och aktivt levnadssätt och förstår motionens betydelse för funktions- och arbetsförmågan. De studerande behärskar de grov- och finmotoriska aktiviteterna i vardagen på det sätt som passar dem bäst.

De studerande

- ♦ bekantar sig mångsidigt med motion som främjar hälsa, psyke och välmående
- ♦ upprätthåller och förbättrar sin fysiska funktionsförmåga med hjälp av motion
- ♦ väljer motionsformer som är lämpliga för dem och som ger dem upplevelser och positiva erfarenheter av att lyckas
- ♦ gör motion till en del av sitt levnadssätt
- ♦ är medvetna om och behärskar sina olika kroppsdelar och deras funktioner
- ♦ kan vid behov använda hjälpmedel för motoriska färdigheter och hjälpmedel för att ta sig fram.

HÄLSOKUNSKAP

Mål

De studerande tillägnar sig en livsstil som stöder hälsan och det psykiska, fysiska och sociala välbefinnandet samt rehabiliteringen.

De studerande

- ♦ främjar med hjälp av kost, motion, sömn och sunda levnadssätt sitt eget välbefinnande
- ♦ sköter sin hälsa och sitt psykiska och fysiska välbefinnande
- ♦ kan fungera på ett sätt som främjar det egna psykiska välbefinnandet
- ♦ utnyttjar hälsovårdstjänster som stöder den egna hälsan och rehabiliteringen
- ♦ agerar ansvarsfullt i sina relationer med medmänniskor.

KONST OCH KULTUR

Mål

De studerande får mångsidiga konstupplevelser och bekantar sig med konstens olika uttrycksformer med hjälp av metoder som passar dem själva. De studerande lär sig att tillgodogöra sig konsten i sitt dagliga liv och att utnyttja kulturtjänster.

De studerande

- ♦ deltar utifrån sina egna utgångspunkter i att utveckla eller förnya miljön kring hemmet eller skolsamfundet
- ♦ hittar nya sätt att uttrycka sig själv, sina tankar och sina känslor, t.ex. genom musik, rörelser och dans, drama, ordkonst eller bildkonst
- ♦ tar del av konst och kulturtjänster i sitt eget liv.

3.3 YRKESVAL OCH ARBETSLIVSBEREDSKAP

INTRODUKTION TILL YRKESUTBILDNINGEN

Mål

De studerande får en mångsidig bild av de olika alternativen inom yrkesutbildningen och kan utgående från detta göra upp egna planer för framtiden.

De studerande

- ♦ känner till utbildningar för olika slag av yrkesområden och är kapabla att klargöra sina egna mål i relation till kraven inom utbildningen för sig själva
- ♦ känner i praktiken till kraven på yrkesskicklighet inom yrkesutbildningsområdet samt studiernas innehåll
- ♦ känner till sina egna starka sidor och förutsättningar för yrket samt bedömer sin egen lämplighet för yrkesstudier
- ♦ gör upp en plan för framtiden och söker sig i enlighet med sina mål och förutsättningar till en grundläggande yrkesutbildning i samarbete med sitt stöd-
nätverk.

ARBETSLIVSBEREDSKAP OCH FÖRBEREDELSE INFÖR ARBETSLIVET

Mål

De studerande sätter sig in i arbetslivet med fokus på praktiska erfarenheter. De studerande arbetar i autentiska arbetsmiljöer och får färdigheter inför inläringen i arbete samt erfarenheter som fungerar som stöd när de ska göra upp planerna för framtiden. De studerandes utvecklar färdigheter i inre företagsamhet genom den praktiska verksamheten. De studerande känner till de grundläggande reglerna inom arbetsgemenskapen.

De studerande

- ♦ kan verka enligt de centrala reglerna i arbetslivet
- ♦ får en uppfattning om sig själv som arbetstagare
- ♦ lär känna de olika yrkena i arbetslivet samt kraven inom dessa
- ♦ kan söka jobb
- ♦ stärker sina färdigheter i inre företagsamhet i arbetslivet
- ♦ förbereder sig inför inläringen i arbete

- ♦ känner till föreskrifterna för arbetarskydd i sina arbetsuppgifter och kan följa dessa
- ♦ känner till de centrala reglerna i arbetslivet, t.ex. arbetsgivarnas och arbetstagarnas rättigheter och skyldigheter
- ♦ fungerar som medlem i arbetsgemenskapen.

3.4 FÖRBEREDANDE STUDIER ENLIGT UTBILDNINGSMRÅDE

3.4.1 Studier som förbereder de studerande för yrkesstudier enligt utbildningsområde

Mål

De studerande får en så realistisk bild som möjligt av ett yrkesutbildningsområde som intresserar dem. De sätter sig mångsidigt in i utbildningsområdet eller den grundläggande yrkesutbildningen och får färdigheter för studierna på området. De studerande bekantar sig med kraven på yrkesskicklighet och yrken som finns i läroplanerna för utbildningsområdet. De studerande kan avlägga delar eller delar av en del av yrkesinriktade grundexamina eller av andra studier som leder till studier på området. Med hjälp av studierna kan de studerande bedöma hur lämpliga studierna är för dem samt förbättra sina möjligheter att lyckas med de fortsatta studierna.

De studerande

- ♦ känner till innehållet i studierna inom utbildningsområdet och de studie- och bedömningsmetoder som är typiska för området
- ♦ känner till arbetsuppgifterna och yrkeskraven inom utbildningsområdet
- ♦ avlägger i enlighet med sin personliga studieplan yrkesinriktade examensdelar inom ett utbildningsområde eller studier och arbetsuppgifter enligt målet med studierna
- ♦ känner till sin yrkesmässiga styrka och de yrkesmässiga sidor som behöver utvecklas
- ♦ bedömer sin egen lämplighet för studier inom utbildningsområdet och förbättrar sina möjligheter att lyckas med den grundläggande yrkesutbildningen
- ♦ förbereder sig inför inläring i arbete inom området
- ♦ söker sig i samarbete med sitt stödnätverk till en grundläggande yrkesutbildning enligt sina förutsättningar.

3.4.2 Studier som förbereder de studerande för arbetslivet enligt utbildningsområde

Mål

De studerande får en så realistisk bild som möjligt av arbetslivet och av arbetsuppgifterna inom något utbildningsområde. De studerande sätter sig in i arbetsuppgifterna på det enskilda området och genom praktiskt arbete i ett visst yrkesområdes arbetsuppgifter och arbetsmetoder. De studerande iakttar spelreglerna i arbetslivet samt utför ett säkert arbete genom att följa arbetsplatsbestämmelserna om arbetarskydd. Förberedelserna inför arbetslivet sker i en så autentisk arbetslivsmiljö som möjligt. De studerande bedömer sina mål för yrkeslivet och möjligheten till sysselsättning med arbetsuppgifterna på området. Den studerande blir sysselsatt med arbetsuppgifter inom branschen.

De studerande

- ♦ arbetar med praktiska uppgifter i en autentisk arbetsmiljö inom ett visst utbildningsområde
- ♦ iakttar spelreglerna i arbetslivet
- ♦ känner sin yrkesmässiga styrka och de yrkesmässiga sidor som behöver utvecklas
- ♦ fungerar som medlem i arbetsgemenskapen
- ♦ känner till föreskrifterna om arbetarskydd och kan följa dessa
- ♦ har kännedom om och kan utnyttja stödåtgärder för den egna sysselsättningen
- ♦ söker i samarbete med sitt stödnätverk en arbetsplats enligt sina förutsättningar och får ett arbete efter studierna.

3.5 VALFRIA STUDIER

De studerande ska i sin utbildning inkludera valfria studier, vars mål och bedömning också ska ingå i de studerandes personliga studieplan. De valfria studierna kan beroende på de studerandes intressen och behov vara yrkesstudier eller gymnasiestudier. Studierna kan också omfatta andra studier, förberedelser inför arbetslivet eller fritidsintressen som stöder målen med utbildningen och de studerandes planer för framtiden. De valfria studierna stöder de studerandes yrkesmässiga utveckling, välbefinnande och rehabilitering.

4

TRÄNING II – MÅL FÖR OCH BEDÖMNING AV UNDERVISNING OCH HANDLEDNING I TRÄNINGS- OCH REHABILITERINGSSYFTE FÖR ARBETE OCH ETT SJÄLVSTÄNDIGT LIV

De studerandes behov utgör utgångspunkten för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte. Studierernas mål, innehåll och omfattning ska planeras enligt de studerandes personliga studieplan och bedömningen av studierna ska anpassas till målen på ett individuellt och flexibelt vis.

4.1 STUDIEFÄRDIGHETER

ATT LÄRA SIG LÄRA

Mål

De studerande utvecklar studiefärdigheter som ger dem de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande i deras liv och arbete. Utgående från sina förutsättningar kan de studerande finna, ta emot och tillämpa kunskapen i sina dagliga aktiviteter och när de löser problem. De studerande förbinder sig till sina studier och är motiverade. De studerande lär sig att sätta upp egna mål och arbeta målmedvetet.

De studerande

- ♦ kan identifiera sina starka sidor och utmaningar när det gäller inläring
- ♦ hittar studietekniker och inlärnings- och arbetsstilar som passar dem
- ♦ kan studera och arbeta självständigt, i par och i grupp
- ♦ hittar lösningar på sådant som vållar problem.

KOMMUNIKATION OCH INTERAKTIONSFÖRMÅGA

Mål

De studerande kan kommunicera och interagera med de kommunikationsmetoder som passar dem bäst och på det sätt som krävs i vardagen eller arbetslivet. De kan i sina dagliga aktiviteter utnyttja de interaktionssätt som passar dem bäst.

De studerande

- ◆ kan interagera i olika interaktionssituationer
- ◆ uttrycka sig själv muntligt, skriftligt eller med hjälp av individuella kommunikationsmetoder på det sätt som krävs i vardagslivet och arbetslivet
- ◆ utgår i kommunikationssituationer från sina individuella behov och använder kommunikationsmetoder som stöder talet eller ersättande metoder och de hjälpmedel som hör ihop med dessa
- ◆ finner styrkorna i sitt sätt att uttrycka sig och vågar försöka sig på nya uttrycksformer
- ◆ förstår muntlig och/eller skriftlig kommunikation på det sätt som krävs i vardags- eller arbetslivet
- ◆ kan utnyttja olika medier som litteratur, film, teater, radio och datanätverk för att få information, upplevelser och erfarenheter.

DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET OCH/ELLER FRÄMMANDE SPRÅK

Mål

De studerande utvecklar sina språkkunskaper så att de kan dra nytta av dem i det livslånga lärandet, i arbetslivet och i vardagslivet.

De studerande

- ◆ kan på ett begripligt sätt ge och ta emot kommunikation på det andra inhemska språket och/eller ett främmande språk
- ◆ kan använda sina språkkunskaper så att de klarar av att påbörja en grundläggande yrkesutbildning
- ◆ inser vilken betydelse språkkunskaperna har i vår föränderliga värld
- ◆ kan utnyttja sina språkkunskaper i sin dagliga verksamhet.

MATEMATIK

Mål

Utgående från sina förutsättningar lär sig de studerande de matematiska färdigheter som de behöver för räkneoperationer i vardagslivet och arbetslivet.

De studerande

- ♦ har de praktiska kunskaper i matematik som krävs i vardagslivet och arbetslivet
- ♦ kan använda räkneapparat och andra hjälpmedel vid sina uträkningar.

INFORMATIONSTEKNIK

Mål

Utgående från sina förutsättningar lär sig de studerande informationstekniska färdigheter som de behöver i vardagslivet och arbetslivet.

De studerande

- ♦ använder vid behov och med handledning en dator som hjälpmedel
- ♦ kan använda ett datanätverk på ett tryggt sätt
- ♦ kan utnyttja ett datanätverk i det livslånga lärandet, i arbetet och i vardagslivet.

4.2 UPPRÄTTHÅLLANDE AV FUNKTIONSFÖRMÅGAN

SAMHÄLLELIGA FÄRDIGHETER

Mål

De studerande känner till den samhällsservice som är central för dem och kan använda den i sitt eget liv beroende på sin personliga livssituation. De studerande känner till sina rättigheter och skyldigheter och kan fungera som samhällsmedlemmar. De studerande deltar i verksamheten i sin närmiljö.

De studerande

- ◆ utnyttjar samhällets tjänster enligt sin livssituation
- ◆ utträttar sina ärenden och planerar tillsammans med myndigheterna i hemkommunen och andra aktörer genomförandet av sina egna stödtjänster
- ◆ fungerar som medlem av samhället och näromgivningen
- ◆ handlar i enlighet med sina rättigheter och skyldigheter.

SJÄLVKÄNNEDOM OCH SOCIALA FÄRDIGHETER

Mål

De studerande tar själva ansvar för besluten i sitt liv. De studerande inverkar på sin livssituation och sin framtid på ett positivt sätt. De studerande bedömer sin funktionsförmåga och livssituation enligt ålder. De studerande bygger upp en realistisk och positiv jagbild samt stärker sin självkänsla. De studerande klarar sig i olika sociala situationer.

De studerande

- ◆ kan bedöma sina färdigheter och sina prestationer på ett sätt som passar dem
- ◆ känner till sina starka sidor, sina resurser och sina utvecklingsbehov
- ◆ uppfattar sitt eget behov av särskilt stöd och sin begränsade funktionsförmåga samt kan utnyttja stöd- och assistentservice vid behov
- ◆ bygger upp en realistisk och positiv jagbild beroende på ålder och funktionsförmåga
- ◆ förstärker sin självkänsla
- ◆ fungerar interaktivt i olika sociala situationer
- ◆ visar tolerans och förståelse för andra
- ◆ sätter värde på sig själv och på andra personer som jämbördiga samhällsmedlemmar.

VARDAGSKOMPETENS OCH FÄRDIGHETER FÖR SJÄLVSTÄNDIGT BOENDE

Mål

De studerande kan klara sina dagliga sysslor i vardagen och i samband med boendet så självständigt som möjligt. De studerande utnyttjar stödtjänster, hjälpmedel och assistentservice i de dagliga sysslorna. Utgående från sina förutsättningar klarar de studerande av att ta ansvar för sitt eget liv.

Den studerande

- ♦ planerar och tillreder hälsosam och ekonomisk husmanskost enligt sin förmåga samt befrämjar sin hälsa genom goda måltidsvanor
- ♦ sköter sin personliga hygien, sin klädsel och annat som gäller deras yttre
- ♦ upprätthåller sin dygnsrytm, följer med sin tidsanvändning och följer tidtabeller
- ♦ inverkar på trivseln och säkerheten i sin bostad och sköter den
- ♦ använder pengar så självständigt som möjligt samt gör de inköp som behövs i vardagen och för det självständiga boendet
- ♦ fattar beslut och gör val som gäller vardagslivet
- ♦ utnyttjar de stödtjänster, hjälpmedel och den assistentservice som behövs i det dagliga livet
- ♦ hittar den boendeform som passar bäst och som har tillräckliga stöd- och handledningstjänster
- ♦ använder trafikmedel och rör sig så självständigt som möjligt.

FRITID

Mål

De studerande känner till olika möjligheter att tillbringa sin fritid på och de kan tillbringa sin fritid på ett sätt som främjar deras hälsa.

De studerande

- ♦ använder sina intressen och sin fritid för att främja sitt välmående och för att knyta sociala kontakter
- ♦ bekantar sig med olika saker att göra på fritiden
- ♦ kan välja ett intresse som är lämpligt för dem
- ♦ förstår fritidens betydelse som motvikt till arbete och studier.

GYMNASTIK OCH MOTORISKA FÄRDIGHETER

Mål

De studerande främjar med hjälp av motion ett hälsosamt och aktivt levnadssätt och förstår motionens betydelse för funktions- och arbetsförmågan. De studerande behärskar de grov- och finmotoriska aktiviteterna i vardagen på det sätt som passar dem. För att ta sig fram använder de studerande olika hjälpmedel och assistent-service utgående från sina individuella behov.

De studerande

- ◆ väljer motionsformer som är lämpliga för dem och som ger dem upplevelser och positiva erfarenheter av att lyckas
- ◆ gör motion till en del av sitt levnadssätt
- ◆ är medvetna om sina kroppsdelar och hur de fungerar samt behärskar dem
- ◆ klarar av de dagliga motoriska aktiviteterna på ett sätt som är optimalt för dem själva
- ◆ upprätthåller eller förbättrar sin fysiska kondition.

HÄLSOKUNSKAP

Mål

De studerande tillägnar sig en livsstil som stöder hälsan och det psykiska, fysiska och sociala välbefinnandet samt rehabiliteringen.

De studerande

- ◆ främjar med hjälp av kost, motion, sömn och sunnda levnadssätt sitt eget välbefinnande
- ◆ sköter sin hälsa och sitt psykiska och fysiska välbefinnande
- ◆ agerar på ett sätt som främjar det egna psykiska välbefinnandet
- ◆ utnyttjar hälsovårdstjänster som stöder den egna hälsan och rehabiliteringen
- ◆ agerar ansvarsfullt i sina relationer med medmänniskor.

KONST OCH KULTUR

Mål

De studerande får mångsidiga konstupplevelser och bekantar sig med konstens olika uttrycksformer med hjälp av metoder som passar dem själva. De studerande lär sig att tillgodogöra sig konsten i sitt dagliga liv och att utnyttja kulturtjänster.

De studerande

- ♦ deltar utifrån sina egna utgångspunkter i att utveckla eller förnya miljön kring hemmet eller skolsamfundet
- ♦ hittar nya sätt att uttrycka sig själv, sina tankar och sina känslor, t.ex. genom musik, rörelser och dans, drama, ordkonst eller bildkonst
- ♦ tar del av konst och kulturtjänster i sitt eget liv.

4.3 ARBETSLIVSBEREDSKAP

ARBETSLIVSBEREDSKAP OCH FÖRBEREDELSE INFÖR ARBETSLIVET

Mål

De studerande får en beredskap för arbetslivet genom att bekanta sig med olika slags arbeten och genom att utgående från sina egna förutsättningar hitta arbetsuppgifter, sätt att arbeta på samt en lämplig arbetsplats. De studerande utför sina arbetsuppgifter i en genuin arbetsmiljö och får mångsidig praktiskt undervisning och handledning i hur arbetsuppgifterna ska utföras. De studerande kan följa reglerna i arbetsgemenskapen. De studerande utnyttjar enligt behov stödformer för att sysselsätta sig.

De studerande

- ◆ får praktisk arbetserfarenhet på en arbetsplats och hittar sitt eget sätt att arbeta
- ◆ får en uppfattning om sig själv som arbetstagare
- ◆ har kännedom om de centrala direktiven och reglerna för en arbetsgemenskap t.ex. arbetsgivarnas och arbetstagarnas rättigheter och skyldigheter
- ◆ fungerar som medlem i arbetsgemenskapen
- ◆ har satt sig in i de olika arbetsätt som passar dem bäst
- ◆ behärskar utgående från sina förutsättningar de arbetsmetoder som behövs i praktiska arbetsuppgifter
- ◆ känner till sina starka sidor och sitt behov av stöd som arbetstagare
- ◆ hittar tillsammans med sitt stödnätverk arbetsuppgifter och en arbetsmiljö som passar deras förutsättningar
- ◆ utnyttjar stödåtgärder och -tjänster för sysselsättning och arbete enligt behov.

4.4 VALFRIA STUDIER

De studerande ska i sin utbildning inkludera valfria studier, vars mål och bedömning också ska ingå i de studerandes personliga studieplan. De valfria studierna kan beroende på de studerandes intressen och behov vara yrkesstudier eller gymnasiestudier. Studierna kan också omfatta andra studier, förberedelser inför arbetslivet eller fritidsintressen som stöder målen med utbildningen och de studerandes planer för framtiden. De valfria studierna stöder de studerandes yrkesmässiga utveckling, välbefinnande och rehabilitering.

BEDÖMNING AV DE STUDERANDE

5.1 SYFTE OCH MÅL FÖR BEDÖMNINGEN SAMT INFORMATION OM BEDÖMNINGEN

Utöver vad som bestäms i lagen om ändring av lagen om yrkesutbildning (L 601/2005, 25 §) ska bedömningen fungera som handledning, motivation och uppmuntran för de studerande att nå sina mål och att förstärka utvecklingen av en positiv självbild hos de studerande och deras utveckling som yrkesmänniskor.

Förutom att handleda och uppmuntra de studerande ska bedömningen även ge information om de studerandes kunnande till de studerande själva, till lärare, till arbetsgivare och för ansökan till grundläggande yrkesutbildning samt som stöd för att de studerande ska klara sig i vardagslivet.

De studerande och alla som deltar i bedömningen ska innan studierna börjar informeras om principerna för bedömningen och principernas tillämpning (F 603/2005, 3 §). Information ska ges åtminstone om syftet med och målen för bedömningen, identifiering och erkännande av kunnande, bedömningen av inläring och kunnande inklusive bedömning av förberedelserna inför arbetslivet, besluten om vitsord, förnyad bedömning och rättelse av bedömningen samt erhållande av betyg för utbildningen.

5.2 IDENTIFIERING AV DE STUDERANDES FUNKTIONSFÖRMÅGA OCH KUNNANDE

Utbildningsanordnaren ska informera de studerande om hurdan material och hurdana dokument man måste uppvisa för att kunnande ska identifieras och erkännas samt när de studerande ska ansöka om identifiering och erkännande av kunnande (F 603/2005, 3 §).

Identifiering av kunnande och funktionsförmåga

Utöver vad som bestäms i statsrådets förordning om ändring av förordningen om yrkesutbildning (F 603/2005, 10 §, 1 mom.) ska de studerandes kunnande bedömas redan då studierna inleds. De studerandes kunnande och utgångsnivå ska klarläggas för att deras starka sidor och behov av stöd ska kunna identifieras och för att erkännande av tidigare förvärvat kunnande ska kunna fastställas.

I begynnelseskedet av den utbildning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är det viktigt att klarlägga de studerandes starka sidor och tidigare förvärvade kunnande, behov av stöd och sidor som behöver utvecklas samt de studerandes egna mål för utbildningen. För utredningen av funktionsförmågan och kunnandet behövs det mångsidiga metoder såsom tidigare undersökningar och utlåtanden, observationer, försök, den studerandes självvärdering samt vid behov tester och kartläggningar. De studerandes situation och funktionsförmåga utreds ur ett fysiskt, psykiskt, socialt och funktionellt perspektiv.

De studerandes starka sidor, tidigare förvärvade kunnande, behov av stöd och mål utgör grunden för uppställandet av de personliga målen för de studerande, för planeringen av innehåll och genomförande av studierna samt för besluten om vilken handledning och vilket stöd som behövs. Dessa skrivs in i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas och i den personliga studieplanen (kap. 2.2.3).

Erkännande av kunnande

Utöver vad som bestäms i lagen om ändring av lagen om yrkesutbildning och förordningen om ändring av förordningen om yrkesutbildning (L 601/2005, 30 §, F 603/ 2005, 12 a §), bör man genom erkännande av kunnande undvika överlappningar i studierna. Ifall man vid identifieringen av kunnandet konstaterar att målen eller en del av målen som ställs för studierna under utbildningen är uppnådda, ska kunnandet erkännas. Erkännandet av kunnandet antecknas i den personliga studieplanen. I kapitel 2.2.3 behandlas den personliga studieplanen närmare.

Erkännande av kunnande är en del av bedömningen av de studerande och samma föreskrifter som för all annan bedömning (L 601/2005, 25 §, 25 a §, 25 c §) gäller för det. Med erkännande av kunnande ersätts eller tillgodoses studier som ingår i examen. Studier som ersätts genom erkännande av kunnande antecknas i betyget för utbildningen. Det är läraren eller lärarna i de aktuella studierna som beslutar om erkännande av kunnande. Någon allmän tidsgräns före vilken förvärvat kunnande inte kan erkännas kan inte sättas, men man kan kontrollera hur aktuellt

kunnandet är. Vid behov måste den studerande påvisa att hans eller hennes kunnande motsvarar kraven och målen för utbildningen.

Om den studerande har tidigare studier, annat kunnande eller arbetserfarenhet som motsvarar grunderna i läroplanen, ska de beaktas i den personliga studieplanen. Identifierade och erkända studier kan förkorta den i examensgrunderna anvisade studietiden.

5.3 BEDÖMNING AV INLÄRNING OCH KUNNANDE

Bedömningen av den studerande är målbaserad och den studerandes inläring och kunnande jämförs med den studerandes personliga mål. Dessa mål ska finnas inskrivna i den studerandes personliga studieplan. Den studerandes framsteg jämförs i första hand med hans eller hennes egen utveckling. Den studerande har rätt att lära sig innan det kunnande som fastställs i målen bedöms för vitsord i betyget.

Bedömning av inläring

Målet för bedömningen av inläringen är att de studerande vet vad de kan och vad de ännu måste lära sig. Vid bedömningen av inläringen ska läraren eller arbetsplatshandledaren använda sådana metoder som motiverar och aktiverar den studerande. Med hjälp av dessa får den studerande stöd och motivation att uppnå målen. De studerande bedömer också själva sin inläring utgående från sina personliga mål.

Det är viktigt att stödja de studerande i att utveckla förmågan till självvärdering. En direkt och kontinuerlig respons hjälper de studerande att bilda sig en uppfattning om sina starka sidor och sidor som behöver utvecklas. Interaktion i samband med responsen hjälper de studerande att utveckla sin förmåga till självvärdering.

Inläringen bedöms under hela utbildnings- och studietiden genom att de studerande ges muntlig eller skriftlig respons på hur inläringen framskrider. Någon numerisk bedömning behövs inte vid bedömningen av inläringen. Genom att i responsen lyfta fram de studerandes starka sidor, stöder och vägleder man de studerande till så goda prestationer som möjligt. Utgående från bedömningen av inläringen görs de ändringar som behövs i undervisningen och i stödet för inläringen. Ändringarna antecknas i den personliga studieplanen.

Bedömning av kunnandet

Baserat på bedömningen av kunnandet ges de studerande muntliga bedömningar för betyget.

Vid den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte kan avvikelser göras från de allmänna grunderna för bedömning enligt vad som bestäms i dessa grunder för läroplanen (F 603/2005, 10 §). Vid bedömningen av studerandena används i stället för en numerisk skala en beskrivande verbal bedömning av hur de studerande har uppnått målen för studierna. Vid behov kan de studerande också få en visuell bedömning.

Om de studerande i samband med utbildningen har avlagt en eller flera delar av en yrkesinriktad grundexamen, bedöms de utgående från bedömningspraxis för denna grundexamen. Ifall de studerande inte uppnår minst en nöjaktig nivå för det kunnande som beskrivs i bedömningskriterierna, kan bedömningen av examensdelarna anpassas till den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte. De delar av en yrkesinriktad grundexamen som avlagts kan senare identifieras och erkännas i utbildning som leder till en yrkesinriktad grundexamen.

Vid bedömningen av kunnandet ska bedömningsmetoderna väljas så, att de mäter hur de uppställda målen har uppnåtts, hur de passar för de studiemetoder som har använts och hur de stöder de studerandes inläring. De studerande ska ha möjlighet att påvisa sitt kunnande på ett mångsidigt sätt och även själva utvärdera sitt kunnande.

5.4 ÖVRIGA BESTÄMMELSER OM BEDÖMNING

Föremål för bedömning

I grunderna för läroplanen framställs målen för studierna. Utgående från grunderna för läroplanen och de studerandes individuella behov ska personliga mål för de studerande utarbetas, och på basis av dessa ska bedömningen av kunnandet göras. Bedömningen av de studerande är målbaserad, varvid de studerandes inläring och kunnande jämförs med den studerandes personliga mål. Dessa mål ska skrivas in i den studerandes personliga studieplan.

Beslut om bedömning

Utöver vad som bestäms i lagen om ändring av lagen om yrkesutbildning och i statsrådets förordning om ändring av förordningen om yrkesutbildning (L 601/2005, 25 b §, F 603/2005, 10 §, 11 §, 13 §) ska på betyget anges bedömningar för alla studier som ingår i grunderna för läroplanen. Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte bedöms de studier som har avlagts enligt grunderna för läroplanen och som de studerande har avlagt enligt sin personliga studieplan.

Bedömningen av studierna avgörs på basis av bedömning av kunnandet. Om fler än en lärare har bedömt kunnandet, fattas beslutet i en bedömningsdiskussion. Motiveringarna för bedömningen ska alltid skrivas ned.

Förvaring av bedömningsmaterialet

För förvaring och sparande av bedömningsmaterialet gäller det som bestäms i statsrådets förordning om ändring av förordningen om yrkesutbildning (F 603/2005, 11 a §).

Ny bedömning och höjning av vitsord

För höjning och förnyande av vitsord gäller vad som bestäms i statsrådets förordning om ändring av förordningen om yrkesutbildning (F 603/2005, 12 §).

Rättelse av bedömning

För rättelse av bedömningen gäller vad som bestäms i lagen om ändring av lagen om yrkesutbildning (L 601/2005, 25 c §).

5.5 BETYG

Betyg över den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte

Handikappade studerande erhåller inte examensbetyg från den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte, men efter studier med godkänt resultat ges ett betyg över genomförd utbildning. Betyget är ett officiellt dokument, vars innehåll ska stämma överens med grunderna i läroplanen. Betyget ska också innehålla namnet på den utbildningsanordnare och/eller läroanstalt som utfärdar betyget.

Betyget ska innehålla följande:

- ◆ Den studerandes namn och personbeteckning
- ◆ Den avlagda utbildningens namn och omfattning i studieveckor
- ◆ Slutförda studier, deras omfattning och bedömning
- ◆ Introduktion till utbildning och läroanstalter
- ◆ Omfattningen av förberedelserna inför arbete samt arbetsuppgifter/-platser
- ◆ Ytterligare uppgifter om särskilda färdigheter
- ◆ Datum och underskrifter
- ◆ Utbildningsanordnarens eller läroanstaltens stämpel

Av betyget ska också följande framgå:

- ◆ Kontaktuppgifter till den utbildningsanordnare eller läroanstalt som beviljar betyget
- ◆ Undervisningsministeriets tillstånd att ordna utbildning
- ◆ Lagstiftning som utbildningen grundar sig på
- ◆ Omnämmande om att utbildningen har genomförts i enlighet med de riksfattande grunder för läroplanen som Utbildningsstyrelsen har godkänt (datum för godkännandet och föreskriftens diarienummer)
- ◆ Omnämmande om att examen har godkänts av undervisningsministeriet (datum för det ministeriebeslut eller den ministerieförordning som var i kraft när utbildningen inleddes och diarienummer eller förordningens nummer)
- ◆ Definition av utbildningens omfattning, studieår och studievecka

Plan för framtiden

Till betyget fogas en plan för framtiden med en verbal beskrivning av planer och stödåtgärder för yrkesutbildning, sysselsättning, boende, rehabilitering eller behärskande av vardagssysslor. I planen för framtiden beskrivs utbildningens mål, de studerandes personliga mål, de studerandes starka sidor samt färdigheter som behöver utvecklas och behovet av särskilt stöd. Dessutom beskrivs de resultat som har uppnåtts och rekommendationer för fortsatta studier eller för arbete efter utbildningen.

Intyg över slutförda studier

De studerande får ett intyg över slutförda studier när målen för utbildningens centrala delar inte har uppnåtts enligt den personliga planen.

Studier inom den grundläggande yrkesutbildningen

Om en studerande har avlagt delar av en yrkesinriktad grundexamen ska studierna skrivas in i betyget. Dessa bedöms utgående från de bestämmelser om bedömning som används inom den yrkesinriktade grundexamen.

Studier inom den grundläggande utbildningen

Om de studerande har avlagt delar av den grundläggande utbildningen, ska studierna skrivas in i betyget. Dessa bedöms utgående från de bestämmelser om bedömning som används inom den grundläggande utbildningen.

Skiljebetyg

För skiljebetyg gäller vad som bestäms i statsrådets förordning om ändring av förordningen om yrkesutbildning (F 488/2008, 13 §).

5.6 BEDÖMNINGEN AV INVANDRARSTUDERANDE OCH STUDERANDE FRÅN OLIKA SPRÅK- OCH KULTURGRUPPER

Invandrarstuderande och andra studerande från olika språk- och kulturgrupper ska bedömas på samma sätt som övriga studerande. Kunnandet ska bedömas med sådana metoder att eventuella brister i språkkunskapen inte utgör ett hinder för bedömningen av kunnandet.

Modersmålet, svenska som andraspråk

Utbildningsanordnaren kan besluta om att de studerande vid behov och i enlighet med den personliga studieplanen ska studera svenska som andraspråk. Den utbildningsanordnare som är ansvarig för examensdelen är också ansvarig för bedömningen och vitsordet.

6.1 STUDIEHANDLEDNING

Målen för studiehandledningen

Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte intar studiehandledningen en särskild roll. Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte är en utbildning under övergångskedet, där uppmärksamheten bör fästas vid att de studerande som behöver mycket stöd ska få detta stöd för sina studier. De studerande behöver studiehandledning när de söker till en utbildning, medan de studerar och när de gör upp planer för framtiden. Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är det viktigt att de studerande får tillräckligt med individuellt stöd och individuell handledning för att nå sina mål.

Målet med studiehandledningen är att de studerande får tillräckligt med information om utbildningen innan studierna inleds samt under studietiden. De studerande bör känna till vilka studier som ingår i utbildningen och vilka valmöjligheter de har. Ytterligare ett mål är att de studerande kan verka och agera i den egna läroanstaltsgemenskapen, kan utveckla sina studie- och interaktionsfärdigheter och sin självkänedom samt bedöma sin verksamhet och sina resultat. De kan planera sina studier, göra upp en personlig studieplan i samarbete med läraren och ta ansvar för sina studier. De kan följa med hur studierna framskrider och söka stöd för planeringen av sina studier.

De studerande kan träffa val och finna lösningar för sin utbildning och för sitt liv. De kan identifiera eventuella problem i samband med studierna och livssituationen och kan söka stöd när det behövs. De kan använda de studerandevårdstjänster som samhället erbjuder och också andra handlednings-, rådgivnings- och informationstjänster. För att målen ska nås har utbildningsanordnaren skyldighet att informera en minderårig studerandes vårdnadshavare om yrkesutbildningen och den studerande om hur studierna framskrider.

De studerandes rätt till studiehandledning

Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte bör studiehandledningen ordnas utgående från de studerandes individuella behov.

Handledningen ska stöda de studerande på ett övergripande sätt i alla skeden av studierna. Varje studerande är berättigad till personlig studiehandledning och annan studiehandledning. De studerande har rätt att få de stödtjänster de behöver i sina studier eller i föränderliga livssituationer.

Ordnandet av studiehandledning

Ett mål för studiehandledningen är att främja den utbildningsmässiga och etniska jämlikheten samt jämställdheten mellan könen. Ytterligare mål är att öka de studerandes välbefinnande, förhindra studieavbrott, främja sysselsättningen och stödja viljan att söka till grundläggande yrkesutbildning. Utbildningsanordnaren ska särskilt fästa uppmärksamhet vid handledningen av studerande med studie- eller inlärningssvårigheter, vid frånvaro från utbildningen eller vid svårigheter med att hantera vardagliga rutiner (livshantering).

I handledningsverksamheten deltar alla lärare vid läroanstalten och även andra personer med handledningsansvar. Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte faller det på studiehandledarens ansvar att planera och ordna handledningen som helhet. Den studerandes egen lärare bär huvudansvaret för genomförandet av studiehandledningen. Hans eller hennes uppgift är att handleda och motivera de studerande till att studera. Läraren ska också hjälpa den studerande att hitta sina starka sidor och utveckla sina inlärningsfärdigheter.

Utbildningsanordnaren utarbetar i sin läroplan en plan för studiehandledningen, där uppgifterna för och arbetsfördelningen mellan dem som deltar i handledningen beskrivs. Planen fungerar som ett medel för utvecklingen av handledningsarbetet i hela läroanstalten. I planen fastställs hur och vilket slags stöd de studerande får av alla dem som deltar i handledningsverksamheten. I planen fastställs också samarbetet med externa experter och med vårdnadshavarna. Studerandevårdsplanen är en del av handledningsplanen.

Studiehandledningen ordnas i anslutning till studierna, individuellt eller i grupp eller i någon annan form. De studerande får studiehandledning till stöd för studierna och för att träffa val, för att de ska kunna planera innehållet i och uppläggningsen av sina studier enligt sina förutsättningar. Med studiehandledningen främjas

gemenskapen mellan de studerande under hela utbildningen. Studierna och de studerandes välbefinnande följs upp och stöds i samråd med vårdnadshavarna.

Utbildningsanordnaren ska informera eleverna inom den grundläggande utbildningen samt deras vårdnadshavare, elevhandledare och lärare om yrkesutbildningen och om ansökningen till den. Utbildningsanordnaren ska rikta informationen och vägledningen särskilt till ungdomar som efter den grundläggande utbildningen har blivit utanför fortsatt utbildning samt till deras vårdnadshavare.

6.2 FÖRBEREDELSE INFÖR ARBETSLIVET OCH ARBETARSKYDD

En viktig del av studierna inom den utbildning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är förberedelserna inför arbetslivet. De studerande lär känna arbetslivet och sina egna möjligheter, de lär sig en del av utbildningsmålen på arbetsplatsen medan de arbetar och på detta sätt förbereder de sig inför en framtida grundläggande yrkesutbildning eller sysselsättning. Tack vare förberedelserna inför arbetslivet får de studerande erfarenhet av arbetslivet, vilket stöder deras planer för framtiden.

När det gäller förberedelser inför arbetslivet i samband med praktiska arbetsuppgifter iakttas i tillämpliga delar vad som bestäms i förordningen om yrkesutbildning (F 811/1998, 5 §, SRF ändring 603/2005, 3 och 5 §) om att ta hänsyn till de studerandes förutsättningar och individuella behov av handledning och stöd.

Förberedelser inför arbetslivet är studier i en genuin arbetsmiljö, de är målinriktade och handledda och bedöms. Perioderna av förberedelser inför arbetslivet, deras innehåll och deras omfattning genomförs enligt de studerandes personliga mål. Dessa perioder ska vara tillräckligt långa och mångsidiga med tanke på yrkesval och sysselsättning. Man bör sträva efter att genomföra praktikperioden på arbetsplatser utanför skolan, men de studerande kan även genomföra praktikperioden i läroanstaltens övningsföretag eller genom motsvarande arrangemang. Utgående från de studerandes mål kan också sysselsättningsenheter, verkstäder och multiservicecentra fungera som arbetsplatser. Under förberedelserna inför arbetslivet kartläggs också de stödåtgärder som de studerande behöver för sysselsättning eller arbete. Detta förutsätter samarbete med de lokala myndigheterna och med berörda instanser.

Genom samarbete mellan arbetsplatserna och utbildningsanordnarna kan man säkerställa arbetslivsmotsvarigheten, kvaliteten och tidsenligheten i förberedelserna inför arbetslivet och inom den övriga yrkesutbildningen. Det är utbildningsanordnarens ansvar att se till att alla berörda aktörer har en gemensam uppfattning om hur förberedelserna inför arbetslivet ska ordnas. Utbildningsanordnaren ska ombesörja att de studerande får tillräcklig handledning och undervisning under förberedel-

serna inför arbetslivet och att lärarna och den övriga personalen har förutsättningar för att samarbeta med arbetslivet. Inom den utbildning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är samarbetet mellan lärare och representanter för arbetslivet extra viktigt. Utbildningsanordnaren och lärarna ska tillsammans med arbets- och näringslivet säkerställa kvaliteten på förberedelserna inför arbetslivet, så att de studerande uppnår de mål som har ställts.

Utbildningsanordnaren ansvarar för genomförandet av förberedelserna för arbetslivet. Här ingår planering samt handledning och bedömning av de studerande. Dessutom ska utbildningsanordnaren sörja för lärarnas arbetslivskunskaper och fortbildning samt för utbildningen av arbetsplatshandledare. På arbetsplatsen bör särskild uppmärksamhet fästas vid handledningen av de studerande och vid responsgivningen. Det är mycket viktigt att de studerande får positiv, konstruktiv och realistisk respons från arbetslivet som stöd för planerna inför framtiden.

Under förberedelserna inför arbetslivet står den studerande i allmänhet inte i anställningsförhållande till en arbetsgivare och den studerande lyfter inte lön. Under dessa perioder är den studerande berättigad till studiesociala förmåner för sina studier enligt de anvisningar som särskilt har meddelats. När förberedelserna inför arbetslivet genomförs utomlands ska även lokala bestämmelser iakttas vid anordnandet av inlärningen i arbetet.

Utöver vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/1998, 19 §, 28 §) och i gällande arbetarskyddsbestämmelser gäller följande i arbetarskyddsärenden: I avtal om utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter ska ansvar och försäkringar i anslutning till säkerhet, olycksfall och skadeersättningar skrivas in. Innan arbetet inleds ska arbetsgivaren och utbildningsanordnaren tillsammans säkerställa att de studerande kan följa givna anvisningar och har förutsättningar att utföra arbetet ifråga på ett säkert sätt utan att riskera sin hälsa. På utbildningsanordnaren tillämpas enligt 4 § 1 mom. i arbetarskyddslagen de bestämmelser som gäller arbetsgivare då arbetet äger rum vid en läroanstalt eller på annat sätt som utbildningsanordnaren har anvisat.

6.3 REHABILITERING

Målet med rehabiliteringen är att förbättra de studerandes funktionsförmåga, deras förmåga att klara sig själva, deras välmående och deras möjligheter att vara delaktiga. Den yrkesmässiga rehabiliteringen genomförs bland annat i form av yrkesinriktad specialundervisning, vars syfte är att förbättra eller upprätthålla de studerandes arbetsförmåga, sysselsättning och inkomstmöjligheter. Målet med den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliterings-

syfte är att främja de studerandes träning och rehabilitering med hjälp av undervisning och handledning så att de studerande tack vare sin yrkeskompetens, sin självständighet och förberedelserna inför arbetslivet kan sysselsättas. I yrkesmässig rehabilitering ingår ofta också andra former av rehabilitering.

Med rehabilitering avses sådan verksamhet och sådana åtgärder som främjar de studerandes funktionsförmåga, självständighet och välmående. Målet är en förbättring av de studerandes vardag. Tack vare de åtgärder som stöder rehabilitering ökar de studerandes möjligheter att börja studera, att göra upp planer inför framtiden, att klara av yrkesstudier och att få arbete.

Utgångspunkt för rehabiliteringen är de studerandes individuella behov och förväntningar, förutsättningar, funktionsförmåga och resurser. Rehabiliteringen fokuserar på helheten, det vill säga de studerandes fysiska, psykiska och sociala funktionsförmåga beaktas. Detta förutsätter multiprofessionellt samarbete. En viktig aspekt när rehabiliteringen genomförs är att åtgärderna sätts in vid rätt tidpunkt.

Enligt principerna för rehabiliteringen är utgångspunkten de studerande själva: de studerande är de främsta experterna på sina egna liv och på sin rehabilitering och de deltar aktivt och fattar beslut. Rehabiliteringen är en individuell förändringsprocess för de studerande och processen framskrider utgående från deras egna mål och resurser.

Den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte utgör en helhet som ska stöda de studerandes välmående på alla plan. Rehabiliteringen märks genom att de studerandes studiemotivation ökar, de får fler möjligheter eller blir bekräftade i yrkesstudierna eller i förmågan att klara sig självständigt i vardagen, i samhället och i arbetslivet. Utgångspunkterna och målen för rehabilitering och studier ska dra åt samma håll och de ska komplettera varandra. Bara att delta i utbildningen är i sig självt en verksamhet som främjar rehabiliteringen. Kombinationen av rehabilitering och studier gör det möjligt att studera också för personer med gravare handikapp.

Utbildningsanordnaren ska beakta att lärmiljöerna, utbildningen och stödåtgärderna främjar rehabiliteringen. Rehabiliteringen bör ordnas som en del av och i närheten av de studerandes liv och vardag. Tillgängliga och mångsidiga lärmiljöer och flexibla inlärningsmetoder och -utrymmen samt scheman gör det möjligt att samordna undervisning och rehabilitering. Hjälpmedel och assistenttjänster gör det möjligt för handikappade personer att studera.

Den flexibla samordningen av undervisning och rehabilitering förutsätter multiprofessionellt samarbete. Representanter för undervisning och studerandevård samarbetar inom läroanstalten och med kommunal personal inom social- och hälsovården eller inom andra instanser. Vid samarbetet kring rehabiliteringen bör lagen om klientsamarbete inom rehabiliteringen (497/2003) iakttas. Inom den undervis-

ning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte har utbildningsanordnaren en viktig ställning när det gäller att främja den totala rehabiliteringen av de studerande i samarbete med dem som producerar rehabiliteringstjänster (lagen om yrkesutbildning 630/1998, 5 §).

6.4 SAMVERKAN

I förordningen om yrkesutbildning (811/1998, 9 §) föreskrivs att den undervisning som ges vid läroanstalten ska omfatta verksamhet som stärker förmågan till samverkan och som ger en möjlighet att dryfta värderingar och bli förtrogen med kulturarvet. Gemenskapen ska vara ett stöd för studierna och för rehabiliteringen inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte. Målet är en verksamhetskultur som betonar det ansvar som varje medlem i gemenskapen har samt interaktionen med samhället runtom. Grunden för gemenskapen är läroanstaltens verksamhetskultur, värderingar, mål och verksamhetsmodeller. En konstruktiv läroanstaltsgemenskap ger sina studerande en möjlighet att bli sedda, hörda och att vara delaktiga och de studerande känner att de hör dit. Uppbyggandet av gemenskapen börjar genast när utbildningen inleds med att den egna gruppen bildas och därefter fortsätter gemenskapen att utvecklas på olika sätt under utbildningen.

Målet är att skapa en lärmiljö som är trygg och ger många slags möjligheter till inläring för studerande som behöver särskilt stöd i stor omfattning. Gemenskapen kan förhindra utslagning och sänka tröskeln för att agera i problemsituationer. Gemenskapen märks också på att ansvaret för fostran och handledning delas mellan undervisningspersonalen och utöver detta också med de övriga medlemmarna av arbetsgemenskapen.

Gemenskapen stöder utvecklingen av de studerandes samarbetsfärdigheter, ger möjligheter till sociala relationer och stöd av andra i samma situation samt ger påverkningsmöjligheter och en känsla av att lyckas. De studerande får färdigheter i att interagera med olika slags människor, i att vara del av en studie- och arbetsgemenskap samt i att ha andra mänskliga relationer i allmänhet. De studerande får större beredskap inför sina framtida yrkesstudier samt inför arbetsliv och vardagsliv.

6.5 SAMARBETET MELLAN LÄROANSTALT OCH HEM

Utöver vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/1998, 5 §, 14 §) ska följande iakttas när samarbetet mellan hemmet och läroanstalten ordnas: Inom utbildning för unga ska utbildningsanordnaren och läroanstalten ta initiativ till att inleda och upprätthålla ett positivt samarbete med de studerandes föräldrar och vårdnadshavare. Samarbetet mellan hemmet och läroanstalten ska ordnas så att det förstärker de studerandes självständighet och ansvarstagande, främjar studierna samt gör det möjligt för de studerande att få stöd i sådant som gäller hälsan, säkerheten och välbefinnandet. De individuella behoven hos dem som behöver särskilt stöd och hos dem med olika språklig och kulturell bakgrund samt stödet för livshantering och studier ska tas i beaktande i samarbetet.

Utbildningsanordnaren ska samarbeta med vårdnadshavarna vid handledningen av de studerande under utbildningens gång och när den avslutas.Handledningen ska stöda övergången till arbetslivet eller till den grundläggande yrkesutbildningen samt stärka vardagskompetensen. Den del av utbildningsanordnarens läroplan som gäller samarbetet mellan hemmet och läroanstalten ska göras upp i samråd med de verkställande myndigheterna inom social- och hälsovården i den kommun eller de kommuner som läroanstalten är belägen i.

Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte ska samarbetet mellan hemmet och läroanstalten stöda genomförandet av utbildningen. Samarbetsformerna varierar beroende på studiernas skede och de studerandes personliga behov. Samarbete behövs vid uppgörandet av den studerandes individuella plan för hur undervisningen ska ordnas samt under övergångsskedet i utbildningen. Även mer inofficiella samarbetsformer bidrar till ett fungerande samarbete.

6.6 UNDERVISNING FÖR INVANDRARE OCH STUDERANDE FRÅN OLIKA SPRÅK- OCH KULTURGRUPPER

Allmänt

Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte kan det finnas enskilda studerande som utöver handikapp, sjukdom eller annat stödbehov har invandrarbakgrund eller tillhör en annan språk- eller kulturgrupp. För invandrarstuderande och studerande från olika språk- och kulturgrupper är studiekraven i regel de samma som för övriga studerande.

I undervisningen iaktas grunderna för läroplanen för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte.

De studerande vars modersmål är ett annat än läroanstaltens undervisningsspråk ska få stöd särskilt i språkstudierna och med speciella undervisningsarrangemang. I undervisningen beaktas vid behov de studerandes bakgrund, så som modersmålet, kulturen och den språkkunskap som utvecklas under utbildningen. Genom undervisningsarrangemang stöds de studerandes egen språkliga identitet vid sidan av majoritetsspråket och -kulturen. Ur utbildningsanordnarens läroplan ska framgå studiearrangemangen för invandrare och studerande från olika språkgrupper och kulturer.

Invandrare

Med invandrare avses i detta sammanhang studerande som flyttat till Finland och i Finland födda studerande med invandrarbakgrund. I undervisningen beaktas vid behov orsaken till immigrationen, hur länge den studerande bott i landet och på vilken nivå kunskaperna i svenska är. Studierna stöder den studerandes utveckling till en aktiv och balanserad medlem både av det finlandssvenska och det egna språk- och kultursamfundet.

Romer

Vid undervisningen för romer beaktas Finlands romers ställning som etnisk och kulturell minoritet. I undervisningsarrangemangen beaktas romernas kultur. Undervisningen i romani ordnas i mån av möjlighet i samarbete med andra utbildningsanordnare.

Teckenspråkiga

I undervisningen och studierna för teckenspråkiga tillämpas läroplansgrunderna för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte med hänsyn till den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Parallellt med teckenspråket används finska eller svenska som läs- och skrivspråk. Undervisningen för teckenspråkiga planeras så att den studerande kan arbeta tillsammans med en tolk. I lärmiljöerna beaktas de teckenspråkigas och hörselskadades möjligheter att kommunicera på ett naturligt sätt.

STUDERANDEVÅRD OCH SAMARBETE MELLAN YRKESGRUPPERNA

Utöver vad som i lagen om yrkesutbildning (L 630/1998, 14 §, 28 §, 37 a §) bestäms om anordnandet av studerandevård och de studerandes rätt till en trygg studiemiljö, ska följande iakttas: Syftet med studerandevården är att skapa en trygg och sund studiemiljö och främja samhörighetskänslan, välbefinnandet och trivseln i läroanstalten. Målet är att stödja den studerande och upprätthålla läroanstaltens funktionsförmåga i situationer som hotar den fysiska och psykiska säkerheten och välbefinnandet. Studerandevården ska främja ett tidigt upptäckande och avhjälpanne av inlärningssvårigheter och andra problem samt förebygga studieavbrott. För unga studerandes vidkommande ska utbildningsanordnaren samarbeta med vårdnadshavarna.

Utbildningsanordnaren ska säkerställa att målen för studerandevården uppnås genom att i läroplanen ge instruktioner som främjar de studerandes hälsa och säkerhet, tidig identifiering av olika problem och förebyggande av dessa. Utbildningsanordnaren ska ge anvisningar om olika frågor kring till läroanstaltens verksamhet, t.ex. de studerandes deltagande i undervisningen, uppföljningen av framstegen i studierna och boendet i läroanstaltens internat. Förebyggande instruktioner ska ges om rökning, alkohol och droger, mobbning och störande beteende. Utbildningsanordnaren ska ha en krisplan och instruktioner också för beteendestörningar, våld, olycksfall, olyckor och dödsfall. Utbildningsanordnaren ska följa med hur studerandevården förverkligas och vidta behövliga åtgärder.

De studerande ska uppmuntras till att medverka och påverka för att främja välbefinnandet inom gemenskapen på läroanstalten. Alla som arbetar med de studerande inom läroanstalten ansvarar för egen del för studerandevården. Den mångprofessionella vårdpersonalen har till uppgift att koordinera och utveckla tjänsterna inom studerandevården. Inom ramen för dessa tjänster ska olika kulturgruppers eventuella behov och tillvägagångssätt beaktas.

De delar av läroplanen som gäller studerandevården ska göras upp i samarbete med de verkställande myndigheterna eller andra instanser inom social- och hälsovården i den kommun eller de kommuner där läroanstalten är belägen. Vid utarbetandet av läroplanen ska yrkesutbildningsanordnaren tillsammans med kommunens social- och hälsovårdsaktörer ta i betraktande vad folkhälsolagen och barnskyddslagen förpliktar till i fråga om ordnandet av studerandevården. Samtidigt ska man komma överens om verksamhet som syftar till att förebygga utslagning samt hur sakkunnigtjänster inom studerandehälsovården och den psykosociala stödverksamheten ska ordnas. Vid utvecklingen av tjänsterna ska responsen från de studerande utnyttjas.

Under utbildningens gång ska de studerande informeras om hur handledningen och studerandevården förverkligas, om tjänsterna inom olika förvaltningsgrenar, om lokala stödnätverk och om examensvisa krav på hälsotillstånd. De studerande och i fråga om minderåriga studerande även vårdnadshavarna ska informeras om frågor som rör arbets säkerheten och arbetarskyddet.

Utbildningsanordnaren ska förvissa sig om att de studerande känner till ordningsreglerna i läroanstalten. Studerandenas eget ansvar när det gäller att följa läroanstaltens regler och andra anvisningar bör betonas.

Det yrkesövergripande samarbetet ska stödja samarbetet mellan yrkesmänningar inom olika områden både inom läroanstalten och inom ett brett samarbetsnätverk med olika aktörer och myndigheter som hälsovårdsmyndigheterna, skolväsendet, ungdomsarbetet, olika samarbetspartners inom arbetslivet, socialväsendet och olika organisationer samt de studerandes vårdnadshavare och andra närstående.

Studerandenas särskilda behov av stöd och de specialtjänster som behövs kartläggs, bedöms och arrangeras som ett samarbete mellan studerandevården, undervisningspersonalen och andra instanser i ett så tidigt skede av studierna som möjligt och överlappningar i verksamheter bör minimeras. Stödåtgärderna skrivs in i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas. Arbetsfördelningen mellan olika aktörer och deras ansvar bör klargöras och genomförandet av planen bör följas upp.

Sakkännen domen inom de olika yrkesgrupperna utnyttjas under de studerandes hela studieväg; när de studerande söker till studierna, medan de studerar och när de studerande i enlighet med sina planer för framtiden övergår från undervisningen och handledningen i tränings- och rehabiliteringssyfte till ett nytt skede. Studerandevårdens viktiga roll inom nätverkssamarbetet framhävs särskilt under övergångsskedet.

6.8 SAMARBETE UNDER ÖVERGÅNGSSKEDET

Syftet med den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är att den ska fungera som utbildning under övergångsskedet. Utbildningen under övergångsskedet tryggar de studerandes möjligheter till fortsatta studier inom den grundläggande yrkesutbildningen eller övergången till arbetslivet.

Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte samarbetar de olika skolstadierna och de instanser som stöder de studerande. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid stödåtgärderna under det skede när den studerande söker till utbildningen. Utbildningsanordnaren

ska se till att de studerande som söker till den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte har möjlighet att bekanta sig med sin framtida lärmiljö samt med de olika utbildningsalternativen. Under den här introduktionen utreds de studerandes starka sidor, behovet av stöd, motivation och lämplighet för utbildningen för att kunna förutse behövliga stödåtgärder och stöd för fortsatta planer. I samband med introduktionen får de sökande och deras vårdnadshavare eller andra stödpersoner information om olika utbildningsalternativ och åtgärder för att stödja studierna.

Under det skede när de studerande övergår från den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte till en utbildning som leder till grundexamen eller när de börjar arbeta är det viktigt med nätverkssamarbete. En plan för framtiden bör utarbetas i samarbete med olika instanser. Denna plan för framtiden är individuell. Den ska innehålla yrkesutbildning, sysselsättning, boende, rehabilitering eller planer och stödåtgärder för livskompetensen. Planen för framtiden bör påbörjas i god tid innan studierna avslutas och som ett samarbete mellan de studerande, vårdnadshavarna och andra instanser som stöder de studerandes rehabilitering samt i mån av möjlighet även med den framtida studie- eller arbetsplatsen. Utbildningsanordnaren ansvarar för att en plan för framtiden utarbetas och den studerande får en skriftlig beskrivning av planen som bilaga till sitt betyg.

7.1 BESKRIVNING AV UNDERVISNING OCH HANDLEDNING SOM GES HANDIKAPPADE STUDERANDE I TRÄNINGSSYFTE SAMT DESS VÄRDEGRUND

Värdegrunden för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är humanitet, varje människas människovärde och rätten till ett bra liv. Utgående från denna värdegrund är jämlikhet, tolerans, respekten för det som är annorlunda, rätten till självbestämmande, individualitet och gemenskap de centrala värden som styr undervisningsverksamheten, beslutsfattandet och bemötandet av de studerande. Människors lika värde grundar sig på ett flertal internationella avtal som Finland har förbundit sig till. Finlands grundlag tryggar handikappade personers jämlikhet och icke-diskriminering.

Rätten till undervisning och inlärnin g är grundläggande mänskliga rättigheter. Den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte ger unga som behöver särskilt stöd möjlighet att delta i utbildning efter den grundläggande utbildningen. Lika utbildningsmöjligheter gör att tanken om ett livslångt lärande förverkligas och det förhindrar utslagning.

Genomförandet av värderingarna förutsätter att man undanröjer hindren i den fysiska och sociala omgivningen och erbjuder tjänster såsom tillgång till teknologi. Det främsta målet för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är ett jämlikt och fullvärdigt deltagande i all verksamhet i omgivningen och i undervisningen enligt principerna för inklusion. För att principerna för den utbildningsmässiga jämlikheten ska förverkligas erbjuder undervisningen och handledningen i tränings- och rehabiliteringssyfte de studerande, även de gravt handikappade, en lärmiljö för olika sorters stödbehov och livssituationer. I en miljö som är tillgänglig och fri från fysiska, psykiska och sociala hinder kan varje individ fungera som en jämlike tillsammans med andra. Ordandet av undervisningen, undervisningsmetoderna och en utbildad och kunnig undervisningspersonal stöder de studerandes välmående och utveckling. Studierna och rehabiliteringen går in i varandra så att de studerande utgående från sina mål får bättre färdigheter för ett självständigt liv, arbete och för en grundläggande yrkesut-

bildning. Nätverket av yrkesgrupper och samarbetet mellan hem och läroanstalt stöder de studerande med beaktande av deras mål, stödbehov och skede i livscykeln.

Värdegrunden för den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte utgörs av den humanistiska synen på människan. Utgående från denna ska de studerandes speciella och individuella drag respekteras. De bemöts som aktiva människor som strävar mot sina mål, som vill lära sig och utvecklas. De studerande blir sedda och hörda som experter på sitt eget liv och som fullvärdiga aktörer. De studerande stöds och handleds till att ta ansvar för sina studier och sin vardag samt för sin utveckling som människa utifrån sina egna utgångspunkter. Att respektera och uppskatta särdrag innebär att godkänna och visa tolerans gentemot sådant som är annorlunda.

Inom den undervisning och handledning som ges handikappade studerande stärker de studerande sina arbetslivsfärdigheter, sin förmåga att klara av vardagen och sitt kunnande. Den studerande förkovrar sig i nyckelkompetenserna för livslångt lärande och stärker det så kallade sociala kapitalet, vilket gör övergången till arbetsliv och yrkesstudier lättare och möjliggör ett jämlikt och aktivt deltagande i samhället. Som arbete betraktas allt från avlönat arbete till frivilligarbete. En fungerande och interaktiv relation mellan läroanstalten och arbets- och näringslivet är viktigt för undervisningen och handledningen i tränings- och rehabiliteringssyfte.

7.2 ANORDNANDE AV SPECIALUNDERVISNING

Den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte genomförs i sin helhet som specialundervisning. Jämlikhet inom utbildningen innebär att alla studerande oberoende av inlärningsförutsättningar har samma möjligheter att delta i yrkesutbildning och likaså att efter utbildningen delta i arbetslivet och i samhället som fullvärdiga medborgare.

Yrkesutbildningen för studerande som behöver särskilt stöd ska enligt jämlikhetsprincipen huvudsakligen genomföras vid vanliga yrkesläroanstalter och i samma undervisningsgrupper som övriga studerande deltar i. Undervisningen kan även ordnas helt eller delvis i specialgrupper. Specialyrkesläroanstalterna ordnar främst utbildning för gravt handikappade samt sådan undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte. Specialyrkesläroanstalterna ska också ge experthjälp till andra yrkesläroanstalter.

Studerande som till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller annan orsak är i behov av särskilda undervisnings- eller studerandevårdstjänster ska få specialundervisning. Specialundervisningen tryggar inläring utgående från de studerandes egna förutsättningar och bidrar till att den

studerande utvecklas och växer som människa. Vid behov kan andra stödåtgärder och rehabilitering i samarbete med producenter av rehabiliteringstjänster ingå i specialundervisningen. Utbildningsanordnaren fastställer principerna för specialundervisningen: mål, genomförande, undervisningsmetoder, stödåtgärder och specialtjänster, sakkunnigtjänster, samarbetsinstanser och ansvarsfördelning. Läroanstalten ska avsätta tillräckliga resurser för specialundervisningen. Hela läroanstalten ska främja inläringen hos de studerande som behöver särskilt stöd.

Behovet av specialundervisning fastställs individuellt för varje studerande med stöd av 20 § i lagen om yrkesutbildning och enligt grunderna för läroplanen. Måluppnåelsen ska stödjas med hjälp av individuellt planerade och ledda läroprocesser samt olika stödåtgärder.

7.3 DEFINITIONER AV BEGREPPEN

Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för grundläggande yrkesutbildning (Träning I)

Efter utbildningen inleder de studerande yrkesstudier eller ger sig ut i arbetslivet utgående från sina förutsättningar och intressen. Omfattningen är minst 20 studieveckor och högst 40 studieveckor. Av särskilda skäl kan omfattningen vara 80 sv.

Tillgänglighet, åtkomlighet

Med tillgänglighet och åtkomlighet avses att den fysiska, psykiska och sociala miljön ska vara sådan att varje individ oberoende av sina egenskaper i praktiken kan fungera som en jämlike med andra.

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas, IP

En individuell plan för hur undervisningen ska ordnas görs upp för studerande vars undervisning består av specialundervisning. (L 630/1998, 20 §).

Individuell läroplan

Individuell läroplan, som ingår i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas. I den definieras den studerandes individuella inlärningsmål.

Personlig studieplan, PSP

En personlig studieplan, PSP, där inlärningsmålen, sätten att genomföra studierna och studiernas tidsplan samt bedömningen av studierna fastställs. PSP stöder de studerandes karriärplanering och utvecklar deras färdigheter i självvärdering. Planen utgår från de studerandes egen studieplanering, individuella val, studiernas framåtskridande och bedömning av inläringen.

Inklusion

Med inklusion avses alla människors fullvärdiga och legitima delaktighet i all verksamhet i det omkringliggande samhället. Inom utbildningen betyder detta att alla har möjlighet att söka till en utbildning som de själva har valt och att tillräcklig service ska ordnas inom denna utbildning.

Integration

Utbildning för handikappade och icke-handikappade ordnas enligt samma principer och inom samma skolsystem så att dessa kommer i kontakt med varandra så ofta som möjligt. Behovet av särskilt stöd beaktas genom att särskilt stöd ges.

Plan för framtiden

Till betyget fogas en plan för framtiden, som innehåller en verbal beskrivning av planering av och stödåtgärder för yrkesutbildning, sysselsättning, boende, rehabilitering eller livskompetens. I planen för framtiden beskrivs målet med utbildningen, de studerandes personliga mål, de studerandes starka sidor och sidor som behöver utvecklas samt behovet av särskilt stöd. Dessutom beskrivs de mål som har uppnåtts och rekommendationer för fortsatta studier eller arbete efter utbildningen.

Rehabiliteringsprocess

Rehabiliteringsprocessen är en individuell förändringsprocess för de studerande och processen framskrider enligt de egna målen och de egna resurserna.

Rehabilitering

Med rehabilitering avses sådan verksamhet och sådana åtgärder som främjar de studerandes funktionsförmåga och självständighet. Rehabiliteringens olika delområden, medicinsk, social, pedagogisk och yrkesmässig rehabilitering, fördelar sig enligt de studerandes individuella behov. Genom rehabiliteringsåtgärderna kan man försöka förhindra, minska eller åtgärda de studerandes problem.

Multiprofessionellt samarbete

Multiprofessionellt samarbete innebär ett samarbete mellan yrkesmännskor inom olika branscher både inom läroanstalten och inom ett brett samarbetsnätverk med olika aktörer och myndigheter som hälsovårdsmyndigheterna, skolväsendet, ungdomsarbetarna, olika samarbetspartners inom arbetslivet, socialväsendet och olika organisationer samt de studerandes vårdnadshavare och andra som står de studerande nära.

Samarbete under övergångsskedet

Den undervisning och handledning som ges handikappade studerande i tränings- och rehabiliteringssyfte är en övergångsutbildning i stadiet mellan grundskola och andra stadiets yrkesstudier eller arbetslivet. Det som kännetecknar utbildningen under övergångsskedet är ett brett samarbete med olika instanser efter att den studerande har sökt sig till utbildningen och när planen för framtiden utarbetas.

Studerandevård

Syftet med studerandevården är att skapa en trygg och sund studiemiljö och främja samhörighetskänslan, välbefinnandet och trivseln i läroanstalten.

Inre företagsamhet

Med inre företagsamhet avses en företagsam livsinställning, en vilja att utvecklas och att arbeta målmedvetet utgående från sina starka sidor samt mod att pröva på olika saker i studierna, arbetet och vardagen.

Funktionsförmåga

Med funktionsförmåga avses förmåga eller möjligheter att klara av utmaningarna i vardagslivet: att ta hand om sig själv, arbete, studier, människorelationer, fritid och hobbyer. Funktionsförmågan består av fysiska, psykiska och sociala förutsättningar. Det innebär också att klara av de mål och önskningar som en person har för sitt liv. Funktionsförmåga kan också beskrivas som ett förhållande mellan individens och omgivningens egenskaper; som ett jämviktsläge mellan förmågor, livsmiljö, omgivning och ens egna mål.

Förberedelser inför arbetslivet

Förberedelser inför arbetslivet är studier som sker i en genuin arbetsmiljö och är målinriktade, handledda och föremål för bedömning. Det är ett sätt att arrangera utbildningen så att de studerande lär känna arbetslivet och sina egna möjligheter, lär sig en del av utbildningsmålen genom arbetet på arbetsplatsen. Dessutom förbereder sig de studerande inför framtida yrkesstudier och arbete. Tack vare förberedelserna inför arbetslivet får de studerande kontakt med arbetslivet, vilket fungerar som stöd när planerna för framtiden görs upp.

Undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte för arbete och ett självständigt liv (träning II)

Det centrala målet är att utöka och främja den studerandes självständighet inom livets olika delområden och att förbereda den studerande inför arbetslivet. Studiernas omfattning är minst 40 studieveckor och högst 120 studieveckor.

Gemenskap

Gemenskap är en verksamhetskultur som betonar var och ens ansvar och interaktion med samhället runtom. Grunden för gemenskapen är läroanstaltens verksamhetskultur, värderingar, mål och verksamhetsmodeller. En konstruktiv läroanstaltsgemenskap ger sina studerande möjligheten att bli sedd, hörd och att vara delaktig; de studerande ska känna att de hör dit.